

Vocabulari popular de l'Art de la Construcció

L'aplec de vocables que oferim ací no té la pretensió d'ésser un vocabulari complet de l'art de la construcció, sinó una mera replega dels mots més interessants dialectològicament que s'usen entre els paletes o mestres de cases per a la designació de les coses de llur ofici.

Són materials replegats tots de viva veu en una cinquantena de localitats pertanyents a totes les regions on es parla català. L'enquesta en les comarques continentals la férem en l'excursió de l'any 1921, en companyia de Mn. Antoni M. Alcover, de Mn. Joan Benejam i de Mn. Jaume Sastre. Ells tres intervingueren també en la tasca, i cal fer-ho constar per donar-los la part que els pertoca del mèrit de la primera replega de materials.

He inclòs en aquest Vocabulari els mots referents a denominacions vulgars dels obrers constructors d'edificis, de les primeres matèries i eines emprades en aquest ofici, i de les parts i habitacions de la casa en quant hi intervenen directament els paletes.

Per raó del caràcter marcadament dialectològic d'aquest treball, he deixat d'incloure-hi aquells mots que són d'ús més general (com és ara *cuina, dormitori*) i els d'origen llibresc (com *columna, capitell*, etc.), que tenen poc interès lexical.

Per a la localització dels mots recollits i de llurs pronúncies i significats, empram les següents abreviatures topogràfiques:

Alb = Alboraià (Horta de València).

Alc = Alcoi.

Alr = Alaior (Menorca).

Bg = Bagà.

Bns = Bonansa (Ribagorça).

Brc = Barcelona.

Brg = Berga.

Clc = Calaceit (Baix Aragó).

Clr = Cullera (Ribera del Xúquer).

Cnt = Canet de Mar.

Cpç = Capçanes (Priorat).	Plm = Palma de Mallorca.
Csr = Casserres (Berguedà).	Prd = Pradell de Preixens (Urgell).
Cst = Castelló de la Plana.	Prr = Porreres (Mallorca).
Ctd = Ciutadella (Menorca).	PSr = La Pobla de Segur.
Esp = Esporles (Mallorca).	PSt = Pont de Suert.
Est = Esterri d'Àneu.	Rpt = Rupit.
Evs = Eivissa.	SC o SdC = La Selva del Camp.
Fls = Falset.	Sc = Sueca (Ribera del Xúquer).
Frr = Ferreries (Menorca).	SCQ = Santa Coloma de Queralt.
Inc = Inca (Mallorca).	Sls = Solsona.
Lcm = Lluçmajor (Mallorca).	Snt = Sanet (Alacant).
Len = Lluçena del Cid.	Sntrd = Senterada.
Lld = Lledó (Alt Empordà).	Srt = Sort.
Mall = Mallorca.	SST = Sant Salvador de Toló (Trempt).
Men = Menorca.	Trll = Sant Feliu de Torelló.
Mne = Manacor.	Vln = València.
Mrlí = Morella.	Vnr = Vinaroç.
Ord = Ordino (Andorra).	VP = Vilafranca del Penedès.
Pg = Pego (Alacant).	Xtv = Xàtiva.
Pgc = Puigcerdà.	

Abeurada [əbʊrədə, Brc; əbɛʊrədə, Esp, Plm] f. — 1. Guix o ciment pastat amb aigua, molt clar i ben remenat dins una gaveta o garraf, i que el tiren dins les juntes dels cantons o carreus de la paret en construcció a fi que restin ben plenes i les peces de pedreny ben aferrades i lligades una amb l'altra. 2. Acte d'abeurar una filada de mitjans.

Abeurador [əbɛʊrədɔ, Evs, Mnc] m. — 1. Cadascuna de les regates que es fan en els mitjans i altres pedres de construcció, a fi que, amb el morter clar que hi tiren en estar feta la filada, servesquin com a nirvis d'unió entre les pedres. Els abeuradors es fan de diverses figures: es distingeixen els de pedres senceres, dels de mitges pedres i dels que es fan a les peces dels arcs dels portals. Aquests darrers s'anomenen, per la seva forma, abeuradors d'espina de peix (Mnc). 2. Abeurada 1 (Evs).

Abeurar [əbɛʊrə, Brc, Esp, Mnc, Plm]. — Tirar l'abeurada dins les regates de les pedres de construcció.

Adalt-més-alt [ədalmɛzəl, Trll] adv. — Les golfes.

Adobar una pedra [ədɔbá, Esp].

— Fer-li la cara bona, picant; llevar-li els bonys o regruixos.

Adreçar [adɾesá, Bns]. — Fer la paret plana.

Agulla [əgúlla, SCQ; agúlla, aúlla, Vln, Alb; gúte, Alr, Frr] f. — 1. Anguila de la teulada (Alr, Frr). Les teules que formen l'agulla es posen amb el cap estret cap al Nord, per tal de defensar-les millor del vent d'aquesta banda. 2. Cadascun dels costats o branques de la finestra (SCQ). 3. *Agulla barraquera*: agulla de ferro, d'un metre de llargària per dos dits de gruix, amb un cós devora la punta i amb un ganxo a l'altre cap; passant una corda pel cós, empren aquesta agulla per a travar les lliceres de l'envelat de la barraca valenciana (Vln). 4. *Agulla canyissera*: agulla de ferro, de 30 cm. de llargària per 2 cm. de gruix; és de forma corba i té el cós a la soca (el cap oposat a la punta) i serveix per a fer el canyís de la barraca (Alb).

Aiguavés [aigovés, Esp, Mnc i Mall en general; aiguvés, Evs] m. 1. Coster de la teulada. 2. Part de la casa, que correspon en extensió i en situació a un dels costers de la teulada que la cobreix (Mall). Les cases mallorquines típiques es

- solen considerar dividides en dos aiguavessos (*s'aigovés de davant* i *s'aigovés de darrera*), corresponents als dos costers de la teulada; en l'interior, l'aiguavés de davant està separat del de darrera per un arc. L'aiguavés de davant és la part de casa des del portal d'entrada fins a l'arc, que sol ésser una distància de 21 pam; des de l'arc fins a la paret posterior de la casa, és l'aiguavés de darrera. També hi ha cases de tres aiguavessos, que són aquelles en les quals l'espai situat entre l'arc i la paret posterior ve a ésser doble que el situat entre la paret anterior i l'arc, de manera que la part posterior equival a dos aiguavessos; aquestes cases tenen *aigovés de davant*, *aigovés d'enmig* i *aigovés de darrera*.
- Ajuntar** [*ejuntá*, Alr, Frr]. — Posar el fang a la junta de les pedres.
- Alasset** [*alaset*, Bns]. — Els fonaments d'una casa situats davall terra.
- Alcova** f. — Departament d'una cambra-dormitori, destinat a tenir-hi el llit. Per a les variants fonètiques d'aquest mot, V. DCVB, s. v. *alcova*.
- Algeps** [*aléps*, Vln] m. — Guix.
- Algolfes** f. pl. — V. *golfa*.
- Almari** [*almári*, Alc] m. — Buit obert dins la paret, per estovar-hi coses.
- Almotlada** [*almollá*, Xtv] f. — Teginada. (V. *motlada*).
- Alt-sa-cambra** [*alsékámbré*, Esp] adv. — Dalt les golfes.
- Allisar** [*alísá*, Bns]. — Fer llisa la paret passant-hi guix o ciment.
- Allitar** mitjans [*elítá mijáns*, Lcm]. — Encallar els mitjans. Damunt una filada posen un llit o capa de mescla i hi planten l'altra filada, i d'això en diuen *allitar mitjans*.
- Ampit** [*empít*, Pgc, Trll, Sls, SCQ] m. — Catxapit de la finestra.
- Ampitador** [*empitedó*, Esp] m. — Catxapit de la finestra.
- Anaia** f. — V. *naia*.
- Andami** i, més vulgar, *andàmit* [*endámi*, Brc; *andámit*, Vln, Alc; *endámiu*, Ctd] m. — Bastida.
- Andana** [*andána*, Vln, Xtv] f. — 1. El pis sota teulada que agafa tota la casa (Xtv). 2. La cambra alta quan no hi ha habitacions, sinó que sols serveix per a guardar-hi gra i altres productes agrícoles (Vln).
- Angorfa** f. — V. *golfa*.
- Anguila** [*engíle*, Mall] f. — Filera horitzontal de teules cobertores, encallades de mescla, que va situada a la part més alta de la teulada, damunt la cresta on s'uneixen els dos aiguavessos (Mnc, Esp). *Anguila de davant*: una teringada de calç-i-grava o pedres, de banda a banda de la teulada, de través amb les canals, que serveix per a evitar que el vent se'n dugui les teules. Aquesta anguila la posen dos o tres pams endins del cap de la teulada. Si el lloc és molt ventós, n'hi posen dues o tres d'anguiles d'aquestes (Mnc).
- Anguilera** [*angiléra*, Alb] f. — Carena de la teulada.
- Ànima** d'escaló [*ánime*, Esp] f. — L'escaló sense revestir.
- Arc** m. — Curvatura d'una vol-

ta o d'una obertura qualsevol. *Arc de punt rodó* (Brc), *arc de mig punt* (Mall) o *arc a mig punt* (Alc) : el que està format per una semicircumferència. *Arc de punta d'ametlla* (Brc, Trll), *arc de punt* (Vln) o *arc de munteria* (Lcm) : el format per dues corbes que es tallen en la part superior i fan punta. *Arc escassà* : el que està format per un segment de circumferència més curt que una semicircumferència (Brc, Esp). *Arc de nansa de cistell* (Brc), *arc de nansa de cordill* (Trll), *arc d'ansa de paner* (Mnc) o *arc ansa-paner* (Esp, Lcm, Plm) : és l'arc format per tres, cinc o més segments de circumferència en nombre imparell i cadascun amb radi diferent. L'arc ansa-paner comença a cada costat amb les anses; l'ansa és l'arquet de radi més curt, i es diu *s'ansa de s'arc*. L'arc de major radi és el d'enmig, que uneix els dos arquets anomenats *anses* (Esp). *Arc de corretja* : el que està format de maons de pla i és de poca curvatura (Brc, Rpt). *Arc pla*: el conjunt de peces que limiten la part superior d'un portal pla (Brc).

Arcada [arkáde, Srt] f. — Volta de la teginada.

Arcova, var. de *alcova*: V. DCVB, s. v. *alcova*.

Arcovat [erkubát, Sls, Cpç] m. — Alcova.

Aresta [eréste, Alr, Frr] f. — El viu que forma el cantell del rompent de les voltes que s'entrecoren.

Arestar damunt es sòtil [eréstá

démunt eřstít, Esp]. — Fer unes arestes de guix de cap a cap del sòtil, a un metre i mig de distància una de l'altra, que serveixen de guia per a fer l'enrajolat ben pla. Entre aresta i aresta posen porgueres de grava i les tarraquen a fi que tot el pis romanga ben pla, i damunt això enrajolen.

Armada [ermáde, Ctd] f. — Bastida de taulons i bigues disposada per a transitar-hi els picapedrers a l'alçària convenient per a treballar a una paret.

Arquitrau [arkitráu, Alr, Ctd, Frr] m. — Cadascuna de les pedres que formen la vorera de la portalada i fan cos sòtil de l'enfront o paredat.

Arrambador [erembadó, Plm, Mnc, Ctd] m. — Barana de l'escala.

Arrostat [erustát, Alr, Frr] m. — Angle que formen els dos pendents de la teulada.

Asgolfa f. : V. *golfa*.

Asgorfa f. : V. *golfa*.

Aspillera f. : V. *espitllera*.

Aspilleró [aspileró, Bns] m. — Espitllera.

Assolar [asplár, Alc]. — Tirar a baix una casa.

Atabó [atabó, Alc] m. — Rajol de 25 per 12 cm., i de 6 cm. de gruix, que serveix per a fer paret i pilars.

Atova f. : V. *tova*.

Avançada del badiu [ebensáde, Pgc] f. — La volada del pallier.

B

Badalot [bedelót, Trll] m. — Espai comprès entre les parets que tanquen l'escala.

- Badiu** [bediu, Lld, Pgc] m. — Arcada gran sense ampit que hi ha a la golfa i que serveix per a tenir-hi palla o herba.
- Baiard** [bejárt, Brc, Pgc, Trll; bajárt, Bns, PSt, PSr; bejárt, Lld, Sls; bajárt, Prd] m. — Instrument compost de dues barres paraleles que duen un empostissat posat de través, damunt el qual es colloquen pedres o altres coses feixugues que s'han de transportar, i les traginen dos homes, un agafant el cap anterior i l'altre el cap posterior de les dites barres.
- Balcó** [belkó, Pgc, Rpt, Trll, Brc, Mall, Men, Evs; balkó, Est, PSt, PSr, Clc, Cst, Vnr, Vln] m. — 1. Plataforma més o menys ampla que surt d'una paret, està limitada per una balustrada o barana, i comunica amb l'interior de l'edifici per una o algunes obertures que arriben fins a nivell de la mateixa plataforma. 2. Obertura que baixa fins en terra del pis i està limitada per una balustrada, amb plataforma o sense.
- Balcona** [belkone, Vic] f. — Balcó llarg, que conté algunes obertures.
- Balconera** [belkone, Brc] f. — Finestra de balcó que només té una fulla per porta.
- Balustrat** [balustrát, Srt] m. — Barana del balcó.
- Balustre** [belústre, Lld; balústre, Srt] m. — Cadascun dels pilarets que componen la barana.
- Banc** [bánk, Alc, Sc, Inc] m. — Moble format d'una barra horitzontal sostinguda per quatre cames reforçades amb travesers, i que, juntament amb un altre d'igual col·locat a certa distància, serveix de suport a un tauló, damunt el qual es posa un obrer per referir una paret o fer altre treball a alguna alçada.
- Bancalada** f. — Rebranca, conjunt dels muntants d'una porta o finestra (Csr).
- Barana** [beráne, Rpt, Trll, Sls, Brc; barána, Est, Lcn, Cst, Xtv; baráne, Srt, Vnr, Sc] f. — 1. Balustrada o paret baixa que voreja la plataforma del balcó (Trll, Vnr, Lcn, Cst). 2. Balustrada o paret baixa que voreja una escala i serveix per a agafar-s'hi en pujar o davallar (Est, Srt, Sls, Rpt, Brc, Vnr, Sc, Xtv).
- Barandat** [barandát, Clc, Vnr, Cst, Vln; balandát, Pg] m. — Paret prima, feta generalment de rajoles i guix, que separa dues habitacions.
- Barbacana** [berbekáne, Lld, Bg, Rpt, Trll; barbakána, Cpç, Clc] f. — Volada de la teulada.
- Barda** [bárda, Alb] f. — Guirlanda de la barraca valenciana.
- Barraca** [baráka, Vln] f. — Casa típica de l'horta de València, de planta quadrangular, de parets baixes, amb coberta a dos aiguavessos en angle agut, amb portal i finestres rectangulars. Les parets són de toves fetes de fang i pallús, posades de pla unes sobre les altres; els murs no tenen fonaments, i es reforcen amb troncs de morera ficats en terra, que també contribueixen a sostenir la coberta. Damunt la paret va clavada la *cadorsa*, que és un tauló, del qual par-

teixen cap amunt les *costelles* o bigues que sostenen l'envelat i que per l'altre cap ammorren a la *carena* o *anguilera*, que és la biga que forma l'aresta d'intersecció dels dos aiguavessos de l'envelat. L'envelat és la coberta de la barraca, feta de canyissos, damunt els quals posen un cabiró per a subjectar-los millor sobre les costelles; a cada pam i mig van col·locades horitzontalment sobre el canyís unes canyes anomenades *llisseres*, travades amb una corda que es passa amb una agulla especial dita *agulla barraquera*. Les costelles de l'envelat descansen damunt unes perllongues que s'anomenen *vents*. La volada de l'envelat part damunt la cadorsa es diu *barda* o *guirlanda*. La part de mur anterior i posterior situada dins l'angle dels aiguavessos de l'envelat, és feta de llisseres o canyes tapades amb fang i clavades a uns travessers dits *trencatous*, que van de la cadorsa a les costelles. Totes les parets de la barraca són emblanquinades. En l'interior la barraca es compon d'un passadís de tota la llargària, de l'*estudi* o dormitori principal, d'una o algunes habitacions o dormitoris per a les fadrines, i de la cuina en la part posterior, on també hi ha una escala de fusta per a pujar al pis o *andana*, que és el departament on guarden el gra i la fruita, on dormen els homes en l'hivern i on criaven els cucs de seda.

Barramina [*bařamina*, Bns; *bařemine*, Ctd] f. — Barra de

ferro acabada amb tall, que serveix per a fer forats a la penya.

Barrastral [*beřestrál*, Rpt, Trll] m. — Espècie de sostre que hi ha dins les cabanes grans de les cases de pagès, i que serveix de depòsit de palla, herba, etc. Cf. **besterral**.

Barrina [*beřine*, Brc, Trll, Pgc, Rpt; *bařina*, PSt, PSr; *bařine*, Prd, Alc] f. — Barramina. S'anomena més sovint *barrina de pòls* a Pgc, PSr i Rpt.

Bastida [*beřtíde*, Brc; *bařtída*, Mrll] f. — Conjunt de taulons lligats horitzontalment a algunes antenes verticals, que, acostat a un mur o altra construcció, serveix per a transitar-hi els treballadors i fer feina a l'alçada convenient.

Bastiment [*bařtíment*, Xtv; *beřtíment*, Mall] m. — Bastida.

Bastimenta [*beřtímente*, Lcm, Prr] f. — Bastida.

Bastimentada [*beřtímentáde*, Lcm, Prr] f. — Bastimenta molt grossa.

Bastrús [*beřtrús*, Lld] m. — Maó molt gruixut, que té 28 × 14 × 14 cm.

Batedor [*baředó*, Clc; *beředó*, Lcm] m. — Angle entrant que ressegueix tota la vorera d'un esplendit o rebranca, i en el qual bat i s'atura una fulla de porta o finestra.

Batent [*beřén*, Bg] m. — Rebranca de portal o de finestra.

Bec [*bék*, Lcm] m. — Espècie de martell que a una banda fa rastell i a l'altra fa tall pla.

Bergada [*beřgáda*, PSt] f. — Cadascuna de les bigues petites que amorren a les comuneres.

Bescustella [*beřkustéle*, Lld] f. —

- Maó llarguer, de $28 \times 7 \times 4$ centímetres. Serveix per a fer cloells.
- Besterrall** [*bɛstɛrɔ́l*, Lld] o **Terrabastal** [*tɛrɛbɛstɔ́l*, Lld] m. — Barrastral.
- Bèter** [*bɛtɛr*, Alr, Ctd, Frr] m. — Peça de fusta més petita que els taulons ordinaris, car només té 5 o 6 polzades d'amplària.
- Biarx** [*biárc*, Alr, Frr] m. — Punt que no està a escaire.
- Biga** [*bigɛ*, Rpt, Bg, Brc, Esp, Ctd; *bigɛ*, Srt, Trll, SST; *biga*, PSt, Bns, Vln] f. — Peça de fusta llarga i robusta, cairejada, que col·locada horitzontalment o inclinada serveix per a sostenir un sostre o una teulada. Segons la situació i ofici que té, la biga rep diferents noms: *biga comunera*, *travessera*, *serrera*, *sabatera*, etc. Per a la descripció de cadascuna, V. els articles corresponents a cada adjectiu.
- Bigada** [*bigáde*, Mnc; *bigáde*, Evs] f. — Espai de sostre situat entre dues bigues contigües.
- Bigam** [*bigám*, Mnc] m. — Conjunt de les bigues d'un sostil, d'una casa, etc.
- Bigat** [*bigát*, Bns] m. — Conjunt de bigues que sostenen un sostre o teulada.
- Blanquear** [*blánkeá*, Bns]. — Emblanquinar.
- Bocada** [*bukáde*, Alr, Frr] f. — Conjunt de la cornisa i teules que surten de la línia vertical de la paret.
- Bocal** [*bukál*, Rpt] m. — Tros de la cabanya que està obert lateralment, sense paret.
- Bocateula** [*bokateúlo*, Pg; *bokɛtɛúle*, Alr; *bokɛtɛúle*, Frr] f. —
1. El capdavall de les teules de cobrir que vola a l'eixida o ràfec (Pg). 2. Les teules que surten de la paret i ragen aigua (Alr, Frr).
- Bocell** [*bosél*, Esp] m. — Peça plana que col·locada horitzontalment forma la part superior de l'escaló, i que té la vorera anterior arrodonida formant motllura semicilíndrica.
- Boquet** [*bokét*, Est] m. — Cap de biga que surt fora de la casa, tres o quatre pams, i serveix per a aguantar un balcó de fust o la volada de la teulada.
- Botiga** [*butige*, SCQ; *botige*, Plm, Esp; *butige*, Ctd] f. — 1. Planta baixa on es venen moltes coses (SCQ, Plm, Ctd). 2. Habitacions de la planta baixa d'una casa (Plm). 3. Rebost gran on es guarda l'oli, el porquim, formatge i altres coses adquirides a l'engròs (Esp, Plm).
- Bovedilla** [*bovédila*, Xtv] f. — Bigada.
- Branca** [*bránka*, Xtv; *bránke*, Alc; *brányke*, Lcm] f. — Conjunt de pedres superposades que limiten lateralment l'obertura d'una porta o finestra.
- Brancada** [*bránkáda*, Mrll] f. — Branca de portalada.
- Brançal** [*brɛnkál*, Pgc, Rpt; *bránkál*, Clc, Vnr, Mrll, Cst, Lcn, Sc] m. — 1. Branca de portal o finestra (Pgc, Rpt, Clc, Sc). 2. Marxapeu del portal (Vnr, Mrll, Cst, Lcn). 3. Llinda de fusta (Evs). Si és de pedra, es diu *brancalada* (Evs).
- Brançalada** [*brɛnkɛládɛ*, Trll, Evs; *brankalá*, Pg] f. — 1. Branca del portal (Pg). 2. Conjunt de les dues branques i llinda

- d'un portal (Trll). 3. Llinda de pedra (Evs).
- Brasera** [brɛsɛrɛ, Esp; brɛsɛrɛ, Mnc] f. — Regruix de mescla o canal de teules que es posa resseguint tota la línia d'intersecció d'una teulada amb una paret més alta, per evitar que l'aigua que regalima de la paret faci goteres davall la teulada.
- Brida** [brídɛ, Sls] f. — Argolla de ferro per a subjectar dues peces d'una biga.
- Brou** [bróy, Alr, Frr] m. — El suc de mescla composta de fang i guix o ciment, per a unir la filada.
- Buc** del fúmeral [búk, Vln] m. — Campana de la xemeneia.
- Bucarda** f. : V. buixarda.
- Buit de biga** [búi dɛ bígɛ, Mnc] m. — Bigada.
- Buixarda** o **Bucarda** [bucárdɛ, Pgc, VP; buiçárdɛ, Prd; bukárdɛ, Alc; bukárda, Pg] f. — Maça que té les cabotes granel·lades i serveix per a picar i polir la pedra.
- Buixardar** [buiçardá, Prd]. — Picar la pedra amb la buixarda.
- Bujol** [bujól, Prd] m. — Pot cilíndric de fusta, dins el qual els mestres de cases tenen l'aigua per a la mescla.
- Bussó** [busó, Alr, Frr] m. — El buit d'una volta, o sia, l'espai limitat per la corba de la volta i per una recta imaginària que uneix els dos extrems de la dita corba.
- C
- Cabanya** [kɛbányɛ, Rpt, Trll] f. — Construcció coberta que sol haver-hi davant les cases de pagès per a guardar-hi la palla i l'herba.
- Cabàs** [kɛbás, Brc, VP; kabás, Sc, Alc, Pg, Snt] m. — Senalla d'espert, de voreres relativament baixes, que serveix per a tragar terra, calç o altra matèria trita.
- Cabiró** [kɛbiró, Est, Pgc, Rpt, Bg, Trll, Brc; kabiró, Vnr, Cst, Lcn, Alc] m. — Biga relativament petita, especialment cadascuna de les que van col·locades de través damunt les jàsseres per sostenir un sostre o una teulada.
- Cadaf d'abeurar** [kɛdáv dɛbɛurá, Esp] m. — Recipient semblant a un pitxer, on posen l'abeurador per a abeurar els mitjans.
- Cadorsa** [kadórsa, Vln] f. — Tau·ló clavat sobre la paret de la barraca valenciana, en el qual van clavades les costelles.
- Caent** [kaiɛn, Prd; kaɛnt, Xty] m. — Rost de la teulada.
- Caiguda** [kaiɣúdɛ, Sc] f. — Caent de la teulada.
- Cairat** [kɛirát, Lld, Rpt, SdC, Ctd; kɛirát, Cpç] m. — Cabiró.
- Cairó** [kɛiró, Lld, Rpt, Trll, Brc] m. — Rajola quadrada. Les seves mides solen ésser de 28 × 28 × 3 cm.
- Caixa** de l'escala [káɛɛ, Lld, Rpt; káɛɛ, Alc; kɛɛɛ, Mnc] f. — Les quatre parets que tanquen l'espai on balla l'escala. El mateix espai que l'escala ocupa.
- Calç-i-grava** [kalzigrávɛ, Esp] f. — Mescla que es fa de tres parts de grava per dues de calç.
- Calçar** una pedra [kalsár, Alc]. — Alçar-la fent palanca amb un parpal.

Calafatar [kəlefeʦtá, Plm]. — Omplir les juntes de les pedres d'una paret amb esquerdes vives i bon morter, a cop de martell.

Caloma [kəlóme, Plm] f. — La corda sobrant entre les corriolets d'un polipastre, o entre aquest i la pedra que s'hi puja.

Cambra [kámbrə, Csr, SCQ, Esp, Ctd; kámbrə, Ord, Xtv, Snt; kámbrə, Sc, Alc, Alr, Frr] f. — 1. Dormitori (Ord, Csr, SCQ, Cpç, Esp). 2. Habitacions situades davall teulada (Sc, Alc, Snt, Alr). 3. L'habitació davantera del pis més alt de la casa (Ctd). 4. Habitació que serveix de depòsit de gra (Xtv).

Campana f. — La part inferior de la xemeneia, que té forma piramidal (Csr, Cpç, Mnc).

Canal [kəndá, Rpt, VP, Ctd] f. — Sèrie de teules col·locades una a continuació de l'altra i amb la cara còncaua cap amunt.

Canalera [kəneleɾə, Rpt, VP] f. — Canal de teules.

Canaló [kanaló, Lcn, Xtv] m. — Canal de teules.

Candela [kəndəle, Pgc, Rpt] f. — 1. Puntal dret (Rpt). 2. Pern (Pgc).

Cantó [kəntó, Brc, Prr, Alr, Ctd, Frr; kantó, Mrll, Alc; kəntó, Mnc] m. — 1. Angle sortit que forma la convergència de dues parets no paral·leles (Brc). 2. Peça de pedra tallada a escaire per a la construcció (Mrll, Mnc, Prr, Alr, Ctd, Frr). La mida normal dels cantons, entre els picapedrers menors, és de tres pams de llarg per 13 polzades d'altària i 10 polzades de gruixa. A Ma-

llorca es distingeix entre *cantons de sòtil*, *cantons primis* i *cantons teuladers*. 3. Pedra de construcció tallada a escaire i que fa cantonada (Alc). Les que no fan cantonada es diuen *sellars* (Alc).

Cantonada [kəntunáde, Lld, Brc; kantóná, Alc; kəntonáde, Esp, Lcm] f. — Angle sortit que forma la convergència de dues parets no paral·leles. *Cantonada plana*: la que té els mitjans posats de pla (Esp). *Cantonada de cantell*: la que té els mitjans posats de cantell (Esp). *Cantonada dreta*: la que té els mitjans drets, o sia, ni de pla ni de cantell (Esp). *Cantonada enqueixalada*: la que es fa deixant les peces una part altra que surten, per poder-hi enqueixalar l'altra part que pel temps vulguin alçar-hi al costat (Esp). *Cantonada plena*: la que és feta sense deixar queixals (Esp).

Cantonera [kəntoneɾə, Prd] f. — Rebrauca de portall.

Canya. — *Canyes de vent*: les canyes que subjecten el teixit de palla sobre la carena de la barraca, i que es subjecten amb fils a les costelles (Vln).

Canyís [kayís, Clc, Vln; kəyís, Muc, Esp] m. — Canyissada.

Canyissada [kəyisáde, Mnc, Esp] f. — Conjunt de canyes lligades, que va clavats amb tatxes a les bigues i sosté les teules. Damunt la canyissada estenen una camisa de guix. Baix de la canyissada, a la cara de dins, donen dues passades: la primera és de guix amb un poc de calç, i així tapen les canyes; la segona passada és

- de guix més carregat de calç, i així els buits de les bigues de la teulada romanen eixal-bats (Esp).
- Canyissar** [kəyisá, Mnc]. — Fer el canyís d'una casa per tapar-la de teulada.
- Cap de cantó** [kaddəkəntó, Alr, Ctd, Frr] m. — Cantonada.
- Cap de gat** [kab də gát, Pg] m. — Pedra de quarteró per avall (de 5 o 6 lliures).
- Cap d'obra** [kabdóbre, Lld] m. — Mestre de cases, contractista.
- Capcer** [kəlé, Esp, Mnc] m. — Cadascun dels dos costats d'una casa de dos aiguavessos.
- Capil** [kəpíl, Pgc] m. — Capcer.
- Capmartell** [kabmértél, Sls] m. — Martell que per un cap té punta i per l'altre té cabota.
- Cara** [kárə, Esp] de la pedra de construcció: la part que surt a l'exterior.
- Carena** [kəréne, Pgc, SCQ; karé-ne, Prd; karéna, Vln] f. — 1. Filera horitzontal de teules o lloses cobertores, que va situada a la part més alta de la teulada o llosat, damunt la cresta on s'uneixen els dos aiguavessos (Pgc, Prd, SCQ). 2. La biga de damunt de la barraca, en la qual s'uneixen les costelles per aguantar el teulat (Vln).
- Carener** [kərené, Rpt, Brc, SCQ] m. — Carena de la teulada.
- Carena** [kərenère, Bg] f. — Carena de la teulada.
- Carenot** [kərenót, Ctd] m. — Carena de la teulada.
- Carretada** de mitjans [kəřetáde, Esp] f. — Unitat de còmput de les pedres de construcció anomenades *mitjans*. La carretada de mitjans de gruix de rei consta de tres peces; la de mitjans de gruix ordinari, de quatre peces; la de tres per dos, es compon de sis peces; la de mitges pedres consta de vuit peces.
- Carreu** [kəřéy, Pgc, Lld, Rpt] m. — Pedra de construcció tallada a escaire.
- Cartabò** [kəřebó, Lld; kartabó, Bns, Prd] m. — Escaló més ample d'un costat que de l'altre, de manera que ve a ésser de forma triangular.
- Casa** f. — 1. Edifici destinat a habitació (en tot el territori català). 2. Més especialment: *La casa*: entrada de s'aigovés de davant i de s'aigovés de darrera (Mnc). *Sa casa de davant*: la part anterior de l'edifici, situada davall l'aiguavés davanter (Esp). *Sa casa de darrera*: la part posterior de l'edifici (Esp).
- Casament** [kəřemén, Evs] m. — Casat.
- Casat** [kəřát, Esp] m. — Casa gran.
- Catxapit** [kačəpít, Lld, Rpt, Trll, SCQ] m. — Ampit de la finestra.
- Cavall** [kəbál, Pgc, Bg, Rpt, Lld, Trll, Sls, Brc; kabál, Bns, PSt, PSr, Prd; kavál, Mrll] m. — 1. Banc per sostenir taulons (Pgc, Rpt, Lld, Trll, Brc, Bns, PSt, PSr, Prd). 2. Biga gruixuda que sosté les altres (Pgc, Bg, Trll, Sls, PSt, Prd, Mrll). 3. Biga situada verticalment per sostenir la biga serrera (Lld).
- Cavalló** [kabaló, Clc, Lcn, Vln, Sc, Xtv; kavaló, Alc, Pg, Snt] m. — Carena de la teulada.
- Cel-ras** [səřás, Lld, Trll, Vnr,

- Cst, Vln, Xtv, Plm, Ctd] m. — Teginada llisa i enguixada, en què no es deixen veure les bigues.
- Cervell de gat** [sɛrbɛl dɛ gát, Brc] m. — Terra amargosa, generalment fluixa, que no serveix per a fer fonaments.
- Cimbóri** [sɪmbóri, PSt, SCQ] m. — Claraboia alta, coberta amb una petita cúpula.
- Cimbra** o **Cindra** [sɪmbɾɛ, Brc; sɪmbɾa, Snt; sɪndɾɛ, Manresa, Artés; sɪndɾi, Sls] f. — Motllo de l'arc; aparell de fusta que té la part superior convexa i serveix per a sostenir les primeres peces d'un arc o d'una volta així com es van col·locant.
- Cíndia** [sɪndia, Clc] f. — Bigada; espai entre llumera i llumera.
- Cindra** f. : V. **cimbra**.
- Cindri** f. : V. **cimbra**.
- Cindriada** [sɪndriáðo, Senterada] f. — Bigada, espai entre biga i biga.
- Civera** [sivɛɾɛ, Plm, Mnc, Ctd] f. — Baiard.
- Claraboia** [klɛɾɛbɔiɛ, Rpt; klɛɾɛbɔiɔ, Senterada; klɛɾɛbɔiɾɛ, VP; klɛɾɛbɔɛ, Ctd] f. — Vidriera situada damunt un terrat o teulada, o part damunt un portal, per donar claror dins la casa.
- Clau** [kláu, Brc, Lcm, Alr, Frr, Ctd] f. — La pedra central d'un arc.
- Clau** [kláu, Rpt] m. — Queixal, cadascuna de les pedres més llargues del brancal.
- Clausó** [klɛuzó, Brc] m. — Cadascuna de les peces de l'arc que estan situades entre la contraclau i el salmell.
- Clavar** una filada [klɛvá, Esp]. — Tapar les juntes dels mitjans amb ciment, guix o mescla.
- Claveguera** [klɛðɛgɛɾɛ, Lld; klɛvɛgɛɾɛ, Esp] f. — Canal subterrani per a la conducció d'aigües brutes.
- Clavegueró** [klɛðɛgɛɾó, Lld] m. — Claveguera petita.
- Clavera** [klɛbɛɾɛ, Sls] f. — La biga que es posa per a la unió de dues llates.
- Cloell** [klɛlɛ, Lld] m. — Canal per a la conducció d'aigua de l'aiguera, d'horts, etc.
- Cloellar** [klɛlɛá, Lld]. — Obrir un cloell.
- Coa** [kɔɛ, Esp] de la pedra de construcció : el cap de darreta de la pedra, que queda amagat i encallat dins la paret.
- Cobert** [kubért, Rpt] m. — Baraca formada de teules i fustes, per a guardar-hi palla o fems.
- Compondre** sa filada [kɔmpɔndɾɛ sɛ filáðɛ, Esp]. — Posar els mitjans en filada tal com pertoca perquè els puguin clavar i abeurar.
- Comunera** [kumunɛɾɛ, Pgc; kɔmunɛɾɛ, Srt; kɔmunɛɾa, PSt, Bns] f. — Biga gruixuda col·locada horitzontalment, a la qual amorren i damunt la qual es sostenen les altres.
- Contraclau** [kɔntɾɛkláu, Brc, Lcm] f. — Cadascuna de les dues pedres d'un arc que estan immediates a la clau.
- Contrallinda** [kɔnɾalɪndɛ, Prd] f. — La llinda de l'esplendit.
- Corba** [kɔɾbɛ, Brc] f. — Espècie de tova corbada que s'usa per a pous o mines.
- Corbada** [kɔɾbáðɛ, Esp, Prr] f. —

- Bigada; espai cobert de volta entre dues bigues contigües.
- Cordell** [kordél, Prd] m. — Cordill.
- Cordill** [kurdíl, Brc] m. — Cordeta prima que serveix per a marcar la direcció d'una línia recta.
- Cornisa** [kurníze, Trll; gurníze, Ctd] f. — La motllura amb què acaba la paret d'una casa i que serveix per a sostenir la canal que recull les aigües de la teulada.
- Corrent** [kořen, Alc; kořent, Pg] m. — Rost de la teulada.
- Corriola** [kuriòle, Pgc, Ctd; koriòle, Sc, Alc] f. — Una politja sola, per a pujar materials.
- Corrioler** [kuriòle, Inc] m. — Ternal.
- Cos** [kòs, Alc] m. — Caixa de l'escala.
- Costella** [kostéla, Vln] f. — Cadascuna de les bigues que sostenen l'envelat de la barraca valenciana.
- Coster** [kostí, Mnc] m. — El costat de la casa destapat, que no té altre edifici atracat.
- Crestall** [krestál, Cpç] m. — Carena de la teulada.
- Crestellera** [kresteléra, Bns; krestelére, Srt] f. — Carena de la teulada.

D

- Davantall** [debentál, Trll, Sls] m. — Ampit de finestra.
- Davanter** [debenté, SCQ] m. — La paret anterior de la casa.
- Davants** [deváns, Esp] m. pl. — Davanter.
- Destraló** [destralò, Prd] m. —
- Eina semblant a un martell de tall, que té tall a cada banda i és més petit que els ordinaris.
- Divell** m. : V. nivell.
- Divelleta** f. : V. nivelleta.
- Dobler** [dubblé, Brc] m. — Biga del Pirineu, que venia després del vint-i-quatrè en l'orde de gruixa.
- Dotzena** [dodéne, Lcm] f. — Una dotzena de cantons són 12 pams de cantó, o sia, cert nombre de cantons que sumats fan 12 pams. Això s'entén dels mitjans de gruix de rei; en canvi, la dotzena de cantons de tres-per-dos són 18 pams.
- Draga** [dráge, Pgc] f. — Cadascuna de les pedres que componen el brançal del portal.
- Dragat** [dregát, Pgc] m. — L'enqueixalament o lligadura de les peces d'un portal, finestra o cantonada.
- Duella** [duéle, Prd; dubéle, Trll; duéle, Brc, Esp, Lcm] f. — La gruixa de la rebranca del portal des de la porta fins a la superfície exterior de la paret.

E

- Eixaubar** [eçubá, Lcm, Plm]. — Donar a una paret una camisa de guix mesclat amb calç.
- Eixida** [eçíde, Bg, Trll, Sls, Csr, Cnt; eçídde, Srt; eçída, Vln, Sc, Pg] f. — 1. Espècie de balcó gran o galeria exterior (Srt, Bg, Sls, Csr, Cnt). 2. Terradet cel-obert, sense teulada (Trll). 3. Volada de la teulada (Vln, Sc, Pg).
- Embà** [embá, Sls; emvá, Cpç] m. — Paret molt prima per a se-

- parar dos departaments d'una habitació.
- Embigada** [embigáde, Esp] f. — Embigat.
- Embigar** [embigá, Rpt]. — Posar les bigues a un sostre o casa.
- Embigat** [embigát, Rpt, Trll, Brc, SCQ, Alr, Frr; embigát, Prd, Cullera] m. — Conjunt de les bigues d'un sostre.
- Emblancar** [emblenká, Brc]. — Donar a la paret una camisa de calç.
- Emblanquinar** [emblankinár, Cst; emblenkíná, Ctd, Plm]. — Emblancar.
- Embut** [embút, Mnc] m. — Campana de la xemeneia.
- Emmorterat** [emmortérát, Brc] adj. — Encallat amb morter. *Teulada emmorterada* : teulada en què les teules estan encallades i subjectes amb morter. El carener sempre és emmorterat (Brc).
- Empedrat** [ampedrát, Prd] m. — Pis de pedres.
- Empostada** [ampostáde, Prd] f. — Espai del sòtil entre dues bigues contigües.
- Empostat** [empustát, Pgc] m. — Postissada del sòtil.
- Encaironar** [enkeiruná, Trll]. — Enrajolar de cairons.
- Encanalat** [enkenelát, Brc] m. — Canal, sia de zinc o de test.
- Encanyissada** [enkayisá, Snt] f. — Canyissada.
- Encanyissador** [enkevisadó, Brc] m. — Operari que clava les canyes a les bigues per fer-hi cel-ras.
- Encanyissar** [enkevisá, Lld, Brc]. — Collocar els canyissos damunt els cairats per assentar-hi les teules o el sostre.
- Encanyissat** [enkevisát, Lld] m. — Canyissada.
- Encarreuat** [enkeřeuat, Pgc, Lld]. — 1. adj. Compost de carreus. Paret encarreuada (Lld). 2. m. Paret de carreus (Pgc).
- Encavallada** [enkeřeláde, Lld, Bg, Trll, Sls] f. — 1. Armadura de bigues horitzontals, verticals i inclinades, per a sostenir la teulada (Bg, Trll, Sls). 2. Biga inclinada paral·lelament al vessant de la teulada (Lld).
- Enclava** [enkláve, Esp, Plm, Mnc] f. — Galze o encaix que fan els portals i finestres, on van i s'afiquen les portes.
- Enfront** [enfrónt, Alr, Ctd, Frr] m. — Paret de davant o de darrera d'un edifici.
- Enfustat** [enfustát, Pgc] m. — Trespol de fusta.
- Enllatat** [enlletát, Trll, SCQ] m. — Conjunt de les llates d'un embigat. *Enllatat a salt de garsa* : enllatat pobre, de poques llates (Trll).
- Enllosat** [enluzát, Pgc; anłozát, Prd; enłozát, Clc] m. — 1. Coberta d'edifici que és feta de lloses en lloc de teules (Pgc). 2. Pis de lloses en lloc de rajoles (Prd, Clc).
- Enlluïr** [enlúí, Lld]. — Eixaubar.
- Enqueixalar** [enkeçelá, Esp.] — Aficar una paret a una altra, posant entre queixal i queixal de la part vella els queixals de la nova.
- Enqueixalat** [enkeçelát, Lld, Alr, Frr] m. — Conjunt de queixals, pedres sobreposades als ternant les llargues amb lecurtes.
- Enrajolar** [enřejulá, Brc; anřajolá, Prd; enřejolá, Plm, Mnc;

- enřejulá*, Alr, Ctd, Frr]. — Col·locar les rajoles a un pis.
- Enrajolat** [*enřejulát*, Trll, Brc; *anřajolát*, Prd; *enřajolát*, Clc, Vnr; *enřajolát*, Cst; *enřejulát*, Ctd; *enřejolát*, Plm, Mnc] m. — Pis fet de rajoles.
- Entabacat** [*antabakát*, Cullera] m. — Grellat que fan amb les pol·laines (bigues de teulada) i una llistonada de través, i damunt hi posen les teules, o bé hi posen rajoles i damunt aquestes les teules.
- Enteular** [*enteulá*, Mnc]. — Posar les teules a un edifici.
- Entrada** [*entrádę*, Trll, Cnt, Sls; *anřáda*, Est; *entráda*, Ord, Cpç, Clc; *entráde*, Vnr; *entrá*, Cst, Vln] f. — La primera habitació de la casa, així com s'entra per la porta principal.
- Entrebigat** [*entrebigát*, Cpç] m. El bigam amb les corbades o sotilada feta.
- Entrespolat** [*entřespulát*, Alr, Frr] m. — Pis de trespol.
- Envelat** [*enřvelát*, Vln] m. — La coberta de la barraca valenciana.
- Enxibronada** [*enřibronáde*, Esp] f. — Armadura de xabrons per a sostenir la teulada. Per fer enxibronada, posen les bigues un metre lluny una de l'altra, en sentit perpendicular a la direcció del aiguavés; dalt aquestes bigues posen xabrons inclinats en la mateixa direcció del rost de la teulada, uomés amb 15 cm. de buit entre cada dos xabrons; damunt aqueixos xabrons ajeuen les teules, que així s'aguauten amb un xabró a cada banda.
- Esblaiç** [*ezbiáç*, Bg; *ezbiáç*, Sntnd; *azbliáç*, Bns] m. — Esplendit del portal o finestra.
- Escable** m. : V. **escarppe**.
- Escairar** [*eskáirá*, Lcm]. — Aplicar l'escaire a les pedres per comprovar la perpendicularitat de llurs angles.
- Escaire** [*eskáire*, VP, Alr, Ctd, Frr; *askáire*, Snt; *eskáire*, Plm, Esp] m. — Instrument consistent en una barreta de ferro o de fusta que fa colze en angle recte i serveix per a senyar o comprovar la perpendicularitat de les pedres.
- Escairia** [*eskáiríę*, Plm, Lcm] f. — Angle recte.
- Escala** f. — Hi ha algunes denominacions especials de classes d'escalas : a) *Escala de caixa*: l'escala ordinària, de diversos rams (Rupit). b) *Escala catalana* : la que balla dins un badiu quadrat i se'n puja per les quatre cares del buit, amb un replà a cada recó (Mnc, Esp). c) *Escala plana* : l'escala de dues vengudes (Esp). d) *Escala de rem* : aquella que no fa voltes, que és tota d'una tirada (Rpt). e) *Escala de caragol* : aquella en què tots els escalons descansen en un muntant (Rpt, Plm, Esp).
- Escalfapanxa** [*eskalfápáneç*, Csr; *eskalfápáneç*, Ord, Fls; *eskauřepáneç*, Plm; *eskauřepáneç*, Ctd] m. — Xemeneia de sala.
- Escaliró** [*askaliró*, Est] m. — Escaló de l'escala.
- Escaló** [*eskəló*, Cnt, Ctd; *eskaló*, Clc, Vnr, Vln, Sc, Xtv, Alc; *askaló*, Cpç; *eskəló*, Plm, Mnc] m. — Graó d'escala. A Vinaròs no significa pròpiament graó d'escala, sinó els graons que hi ha per a entrar a una

- habitació. *Escaló acartabonat* o *escaló de bacallar*: escaló que fa cartabò, en l'escala de caragol (Alc).
- Escarpe** i ses variants *escarpes*, *escàrpera*, *escable* [eskárpe, Trll; askárpe, Prd, Alc; eskárpe, Sc; eskárpes, VP; askárpes, Pg, Snt; eskárperè, Ctd, Esp; askábble, PSt] m., fora la forma *escàrpera*, que és femenina. Eina consistent en una barra de ferro amb tall a un cap, que serveix per a llavorar la pedra pegant cops de martell damunt la cabota de l'altre extrem. Hi ha escarpes amb dents en el tall, i n'hi ha sense dents.
- Escassà**: V. **Arc** —.
- Escoda** [eskòde, Brc; eskòde, Pgc, VP; askòde, Prd; askòda, PSr, PSt, Sls; eskòdre, Inc] f. — Martell que té punta a cada cap.
- Escodaire** [eskudàire, Brc] m. — El qui maneja l'escoda.
- Escombe** [eskòmbrè, Esp, Lcm; eskòmbrès, pl., Alr, Ctd, Frr] m. — Fossa que obren en terra per arribar al fort i fer els fonaments d'un edifici.
- Escombreta** [eskumbrète, Brc] f. — Granereta que empren els paletes per a emblanquinar.
- Escota** [eskòte, Alr, Frr] f. — Cadascuna de les pedres més estretes d'un cap que de l'altre, que formen el pendent de la teulada.
- Esgragó** m. : V. **graó**.
- Esgraó** m. : V. **graó**.
- Esperiment** [esperimènt, Alr, Ctd, Frr] m. — Coberta d'una habitació sostinguda amb llenyans. Si és de volta se diu *treginada* (Alr).
- Epillera** [espillère, Csr, SCQ; aspilère, SST; aspilèra, Clc] f. — Retxillera, finestrella molt estreta. Sol tenir l'obertura estreta a la part de fora i més ampla a la part de dins.
- Esplendit** [esplèndit, Alr, Frr, Plm, Esp, Mnc, Lcm] m. — Eixamplitud embiaixada que fan els portals i finestres per la part de dins, per poder-hi obrir les portes sense robar res a la claror. També es diu del gruix de paret que forma la finestra quan ve embiaixada.
- Esquadra** [eskwádre, Sc; askwádra, Alc; askwádrä, Pg] f. — Escaire.
- Esquei** [eskèi, Brc] m. — Trenca-dura transversal del terreny, que sol ésser de pedra.
- Esqueixada** [eskicáde, Pgc; eskecáde, Lld, Csr, Rpt, Sls, Brc; askeicáde, Prd] f. — Esplendit.
- Esquerda** [eskèrde, Brc; eskèrde, Esp] f. — Trossos plans de pedra que resulten quan la tallen o piquen.
- Esquerdejar** [eskerdejá, Brc; askardejá, Prd; eskerdejá Esp]. — Tapar amb esquerdas i morter els forats i falles d'una paret, de manera que quedi llisa.
- Esquerdís** [eskerdís, Lld] m. — Bocí de pedra tallada o picada.
- Esquerrana** [eskeráne, Prr] f. — Paleta molt grossa que les picapedrers aguanten amb la mà esquerra, i de la qual prenen el fang amb una altra paleta més petita.
- Estendre** [estèndre, Lld]. — Allisar amb la paleta el rebutat de la paret.
- Estesa** [estéze, Trll] f. — La part plana de l'escaló.
- Estisores** [estizóres, Sls] f. pl. —

Nom que antigament es donava a l'encavallada o armadura de sostenir les bigues de la teulada.

Estudi [estúdi, Vln; estúdi, Ctd] m. — Habitació destinada a dormir-hi.

F

Faldar [fældá, Brc] m. — Campana de la xemeneia.

Fals-escaire [falzəskáire, Lld] m. — Angle que no és recte.

Fang de porc [fan də pòrk, Esp] m. — Mescla que fan de tres senalles de terra per una de calç.

Fatxada [feʃáde, Brg; fatáda, Clc] f. — La cara exterior de la paret davantera d'una casa.

Festejador [festejədó, Cnt] m. — El pedris posat a cada costat de la finestra, en la part interior, que serveix per a seure.

Fetge de vaca [feʃe də váke, Brc] m. — Terra roja fosca, argilosa.

Fila [filə, Brc] f. — Biga del Pirineu, més prima que el fustet.

Filada [filáde, Ctd; filáde, Frr, Alr] f. — Tongada de pedres de construcció unides en sèrie horitzontal.

Fileta [filéte, Brc] f. — Biga del Pirineu, la més prima de totes.

Finestra [finéstre, Csr, Cnt, Plm, Ctd; finéstrá, Est, Sntrd; finéstra, Lcn] f. — Obertura regular que dona llum a una habitació i permet guaitar a l'exterior, però no entrar o sortir a peu pla. *Finestra de pit*: la que no té balcó (Sntrd). *Finestra balconera*: la que té

balustrada com un balcó, però sense llosana (Est, Sntrd, Plm, Ctd).

Finestral [finéstrál, Ord, Prd; finéstrál, Rpt, Sls, Cnt] m. — Finestra gran. *Finestral de les golfes*: el gaial (Rpt).

Finestró [finéstró, Ord, Prd, Vnr, Sc; finéstró, Rpt, Brc, Plm] m. 1. Finestra petita (Ord, Rpt). 2. Porticó de finestra (Brc, Prd, Vnr, Sc).

Fira [fíre, Ctd; fíre, Frr, Alr] f. — Cairat.

Fonaments [fonaməns, Alc; fonəməns, Plm; funəməns, Ctd, Alr, Frr] m. pl. — Base de pedra que es posa davall terra fins a flor de pis, per sostenir un edifici.

Fornil [forníl, Sc] m. — Capelleta de la xemeneia; espai de paret situat entre la campana de la xemeneia. «Emblanquinat el fornil»: emblanquinat el moro de la xemeneia (Sc).

Frentis [frəntis, Csr] m. — Fatxada.

Frontal de s'escaló [frontál, Esp] m. — La part anterior vertical de l'escaló.

Frontera [frontéira, Clc, Xtv, Pg; frontère, Vnr, Sc, Alc] f. — Paret anterior o posterior d'un edifici. *Frontera de carrer*: la paret exterior on hi ha la porta de la casa (Pg). *Frontera de corral*: la paret posterior de la casa (Pg).

Frontis [frəntis, Brc] m. — Fatxada.

Frontó de l'escaló [frontó, Alc] m. — La part anterior vertical de l'escaló.

Fumeral [fumerál, Vnr, Cst, Lcn, Vln; fumerál, Ctd] m. — Xemeneia, conducte que des de

la llar dona pas al fum cap a la teulada.

Fustet [*fustét*, Brc] m. — Biga del Pirineu, que segueix en gruix el doblar.

G

Gaial [*gaiál*, Ord, Est, Srt, Bns, SST] m. — Obertura molt gran que hi ha a la part més alta de la casa, a les golfes, que serveixen de depòsit de palla i herba; la dita obertura dona ventilació al pallar i serveix per a treure i posar la palla.

Galze [*gálze*, Esp] m. — Regata que tenen les bignes a cada costat, de cap a cap, a la part més alta. A aquest galze aferria la corbada.

Ganxos [*gánxus*, Pgc, Rpt, Lld, Sls; *gánxos*, Bns, Sc; *gánxos*, Inc] m. pl. — Conjunt de dos ganxos de ferro i un bocí de corda, que serveix per a subjectar els objectes que s'han d'hissar o arriar.

Garbell [*gerbél*, VP; *garbél*, Sc] m. — Saranda.

Garbella [*gerbèle*, Brc] f. — Saranda.

Garganyol [*gerganyól*, Lld] m. — Butxaca que fa la volta d'aresta en el seu partiment.

Garrovera [*gerrovéze*, Esp] f. — Buc de quatre parets tapades de volta i que damunt fa terrat; damunt el terrat hi ha un forat per on amollen les garroves dins la garrovera.

Gaveta [*gabète*, Brc, VP; *gabète*, Prd; *gavète*, Sc; *gaveta*, Pg, Snt; *gevète*, Plm, Esp, Lcm, Prr, Ctd] f. — Caixó de fusta

amb les voreres embiaixades, de 40 cm. d'ample per 60 de llarg i 30 d'alt, que serveix per pastar-hi ciment, guix o altra matèria aglutinant.

Gavetó [*gevétó*, Inc; *gevétó*, Lcm, Prr] m. — 1. Espècie de gaveta petita i tancada només per tres costats; sol tenir 40 cm. de llarg per 25 d'ample i 20 de fondària, i serveix per a dur els materials a l'obra (Inc, Lcm). A Bonansa s'anomena *pastera*. A Barcelona era usat antigament pels guixaires i també se'n deia *pastera*. 2. Gaveta tancada pels quatre costats, però més petita que la gaveta pròpiament dita; serveix per a pastar-hi fang per a coses menudes (Prr).

Ginyola [*jinóle*, Plm, Lcm, Esp, Mnc, Ctd] f. — Cordell que usen els mestres de cases per a senyalar retxes rectes.

Golfa, pl. **Golfes**, i ses variants *algolfe*, *asgolfa*, *asgorfa*, *angorfa* [*gólfe*, Lld, Rpt, Sls; *gólfe*, Csr, Trll, Cnt, Brc, VP; *alglófe*, Clc; *açgólfe*, Srt; *ególfe*, SCQ; *açgorfa*, Cpç, Clc; *angrófe*, Vnr] f. — Pis superior de la casa, immediatament davall teulada. Sol servir de depòsit de palla, grans i fruits.

Gornisa: V. **Cornisa**.

Gra d'ordi [*gradórdi*, Trll, Esp, Plm, Ctd] m. — Obertura de forma rombald, que sol servir per a donar claror a les golfes.

Graner [*grané*, Clc; *granér*, Xtv; *grené*, Mnc] m. — 1. Andana plena de grans (Xtv). 2. Golfa (Clc). 3. Cadascuna de les trencafils de mitjans de diversos 3 pams d'alt, que fan unes divisions per a posar-hi gra i

- llegums, a fi que tot estigui ben separat i no es mescli (Mnc).
- Graó** o **Esgraó** [grəó, Brg, Csr; graó, Prd; greuó, Rpt, Sls; grauó, Est, Sntd; ezgrəó, Cnt; azgraó, Cpç; ezgreuó, Rpt; ezgrəó, Bg] m. — Escaló. *Graó del portal*: marxapeu.
- Grau** [gráu, Rpt, Prd] f. — 1. Escaló de l'escala (Prd). 2. Conjunt de graons o costes que hi ha per a davallar una cinglera (Rpt).
- Grava** [grábə, Brc; grávə, Plm, Ctd] f. — Pedra picada a bocins petits.
- Gravilla** [grəbílə, Brc] f. — Palets de mar o de riera, de tota mida, que serveixen per a fer formigó, paviments, etc. També se'n diu *sorra granada*.
- Guardapols** [guardəpòls, Sls] m. — Les rajoles sortints que es posen al voltant d'una obertura com a adorn.
- Guarda-rodes** [guardaròdes, Prd; guardəròdes, Csr] m. — Bitlo posat a cada banda d'un portal de cotxeria per a evitar que les rodes dels carruatges esflorin la paret.
- Guardaventres** [gardəbèntres, Rpt] m. — L'ampit de finestra que surt una mica fent presa.
- Guirlanda** [gírlánda, Vln] f. — La caiguda del teixit de l'envelat per damunt la cadorsa de la barraca.
- Guixaire** [gicáire, Brc, Plm, Ctd; gicáire, Prd; gicáine, Plm] m. — Fabricant de guix o treballador que posa el guix a les canyes per a fer cel-rasos o per a altres construccions.
- Guixer** [gicé, Prd, Ctd] m. — Guixaire.
- Guixera** [gicère, Prd] f. — Depòsit de guix cru o cuit.

H

Hospital [uspítal, VP] m. — La part de la casa de pagès on jeuen els mossos i on entren per escala a part.

J

Jaç de s'escala [jás, Mnc] m. — Llit de l'escala.

Jacera [jesère, Mnc] f. — Canya que posen entre biga i biga de la teulada; canya que arriba de cap a cap i que serveix per a compondre-hi el canyís damunt.

Jassa o **Jàssera** o **Jàssina** [jásə, Rpt, Trll; jáse, Alr, Frr; jáserə, Trll, VP, Plm, Ctd; jássena, Xtv; jássina, Cllr, Alc, Snt] f. — Biga tan gruixuda com ampla que serveix per a sostenir les altres bigues més petites.

Jou [jóu, Vilalba] m. — Jàssera.

Joual o **Joval** [éouál, Bns; jobál, Srt] m. — Llinda de fusta, part superior de la portalada.

LL

Llamborda [ləmbórde, Rpt; lam-bórde, Prd] f. — 1. Pedra plana i relativament prima (Rpt). 2. Terròs o gleva grossa (Prd).

Llana [láne, VP, Esp] f. — Eina consistent en una fulla plana d'acer que a una cara té una

- ansa de fusta, que el mestre de cases empra per a escampar i allisar la camisa de guix damunt una paret o altra superfície.
- Llarguet** [largét, Alc] m. — Rajol de 28 cm. de llarg per 14 d'ample. N'hi ha de tres classes, segons les diferents gruixes: *Llarguet gros* és el que té 35 mm. de gruix; *llarguet mitjà* és el de 25 mm.; *llarguet prim* és el que té 15 mm.
- Llata** [látə, Lld, Bg, Rpt, Trll, Sls, Brc; látə, PSt; látə, SST] f. — Fusta de 7 o 8 cm. d'amplària i molt planera, que va col·locada damunt les bigues i sosté les teules o un sostre.
- Llegó** [legó, Sc] m. — Remenador.
- Lleixa** de la fumera [léca, Cpç] f. — El pinte de la xemeneia.
- Llenat** [lenát, Bns] m. — Teulada.
- Llenyam** [lenám, Plm, Mnc, Ctd] m. — Biga.
- Llenyamada** [lenemáde, Mnc, Esp] f. — Bigam. Si les bigues són de ferro, el bigam es diu «lleyamada de ferro».
- Lleona** [leónə, Brc] f. — Pala posada al cap d'un mànec que forma angle agut amb ella, i que serveix per a omplir cabassos de sorra o de terra.
- Llescat** [leskát, Prd] m. — Terròs en forma de llesca.
- Lleva** [lébe, Prd] f. — Veta que fa certa classe de pedra, i cadascun dels fulls de pedra que resulten pegant a la veta amb un mall i un tascó.
- Llibant** [libán, VP] m. — Corda de tres caps que serveix per a les bastides.
- Lligada** [ligáde, Csr, Sls] f. — 1. Cadascun dels forats que es fan a la paret per a subjectar els embans (Sls). 2. *Lligades de la paret*: l'enqueixalat de les peces o carreus perquè la paret sigui ben cosida i lligada (Csr).
- Lligador** [ligedó, Esp, Mnc, Plm] m. — Habitació que serveix per a rentar-s'hi i vestir-s'hi.
- Llimendà** [limendá, Srt, Sntnd] m. — Bastiment de la portallada. Cf. **Llumendà**.
- Llinar** [liná, Lcm] m. — Marxapeu.
- Llinda** [lində, Lld, Bg, Brg, Rpt, Trll, Brc, Lcm, Esp; lində, Prd] f. — La peça col·locada horitzontalment que limita la part superior del portal. A Brc se diu *llinda* si és de pedra i d'una sola peça; a altres regions se diu *llinda* encara que sia una biga de fusta o encara que consti d'algunes peces.
- Llindans** [lindáns, Fls] m. pl. — Els costats o rebranques del portal.
- Llindar** [lindá, Ord, SCQ, Clc, Vnr, Mrll, Lcn, Mnc, Esp; lindár, Alc] m. — 1. Peça o peces que limiten la part superior del portal (SCQ, Clc, Vnr, Mrll, Lcn, Mnc). 2. Conjunt de peces que limiten cada costat de la portallada (Ord). 3. Esplendit del portal (Alc). 4. Marxapeu (Esp).
- Llissa** [lise, Trll] f. — Pati tanca davant l'entrada de la casa de pagès.
- Llissera** [liséra, Vln] f. — Cadascuna de les canyes que es colloquen horitzontalment sobre el canyís de la barraca, a un pam i mig de distància una de l'altra.
- Llistó** [listó, Cst] m. — Cadas-

- cuna de les perllongues que es posen per aguantar les teules.
- Llistonar** [*listonar*, Pg]. — Posar els llistons al bigam de la teulada.
- Llit** m. — 1. *Llit de s'escala*: la volta damunt la qual descansen els escalons (Esp, Mnc). 2. *Llit d'un mitjà*: la cara de davall del mitjà, que ha de besar el mitjà que li va davall (Lcm).
- Llivanya** [*livanya*, Esp, Lcm, Mnc] f. — 1. Les vetes o fulls que fa el pedreny en la pedrera. 2. Mitjà de full, que té 5 o 6 cm. de gruix. La llivanya es compta i paga per dotzenes; una dotzena són quatre peces.
- Llivell** m. : V. nivell.
- Llomà** [*lomá*, Ord] m. — La biga mestra damunt la qual amorren les altres (Ord).
- Llop** [*lop*, Lld] m. — Claraboia a manera de finestra vertical situada damunt la teulada i coberta de teules.
- Llosa** [*loza*, Ord, Clc] f. — Pissarra, pedra negrosa que fa fulls i serveix per a tapar les cases, en lloc de teules.
- Llosadet** [*lozadet del portal*, Est] m. — Porxadeta del portal.
- Llosana** [*lozana*, Csr, Rpt, Trll, Sls] f. — El sòl de pedra sortit de la paret i que sosté la balustrada del balcó. A Rpt es diu *llosana* el sòl del balcó si és de pedra plana; si és fet de maons, i té punt de volta, se'n diu *revol*.
- Llosar** [*lozá* Ord]. — Posar coberta de lloses a un edifici.
- Llosat** [*lozát*, Ord, Est] m. — Coberta de lloses.
- Lloseta** [*loseta*, Bns] f. — Llosa per a cobrir edificis.
- Llúbia** [*lubio*, Est] f. — Tros de paller sense teulada, orientat a migdia, on posen el redall i les garbes.
- Llucana** [*lukana*, Est] f. — Claraboia a manera de finestra vertical situada damunt el llosat.
- Lluir** [*luir*, Alc]. — Eixalbar.
- Llum** [*lum*, Pgc, Bg, Trll, Sls, Fls, Mrll, Pg, Alr, Frr] f. — Dimensions d'una obertura (portal, finestra), d'un arc o d'altre espai buit. *Llum d'altària*: alçada d'una habitació (Pg). *Llum d'amplària*: amplària d'una habitació (Pg). *Llum de llargària*: la llargària d'una habitació (Pg).
- Llumendà** [*lumendá*, Est] m. — Conjunt de marxapeu, llinda i rebranques. Cf. *lhimendà*.
- Llumera** [*lumera*, Clc] f. — Cadascuna de les bigues del sòtil.

M

- Maça** [*masa*, Sc] f. : V. maceta.
- Maçar** [*mesá*, Lcm]. — Tugar una capa de ciment amb el maçot per posar-la ben forta.
- Maceta** [*mesete*, VP; *maseta*, Pg, Snt; *mesete*, Esp] f. — Espècie de martell de ferro robust i de mànec curt.
- Maçot** [*mesot*, Lcm] m. — Maceta.
- Magall** [*megá*, Rpt] m. — Tallantó.
- Magalla** [*megále*, Pgc; *megá*, Trll] f. — Tallantó.
- Magallina** [*megéline*, Lld] f. — Tallantó.
- Mamperlà** o **Mamperlat** [*mam-*

- perlá*, Clc, Alc; *mamperlát*, Sc] m. — Barra de fusta posada a la vorera de l'escaló per aguantar les rajoles.
- Manisa** [*maníza*, Alc] f. — Rajola pintada.
- Manobre** [*menóbre*, Lld, Sls, Lcm; *manóbre*, Prd] m. — 1. *Donar manobre* : portar els materials de l'obra (Prd). 2. Operari encarregat de portar els materials i donar-los al paleta.
- Manobrer** [*manóbré*, Prd] m. — Qui porta els materials o dona manobre.
- Maó** [*meó*, Lld, Csr, Trll, Brc, Sls, VP] m. — Rajola que té 28 cm. de llarg per 14 d'ample i és relativament gruixuda. N'hi ha de diferents gruixos: *Maó prim* és el que té de 2 a 3 cm.; *Maó mitjà*, el que en té 3 (Brc); *Maó gruixut* (Brc) o *maó de quart* (Sls), el que té de 4 a 5 cm. *Maó de queixal* : aquell que li manca un cantell, per encaixar el bastiment (Brc).
- Marge** [*márce*, Lld, Rpt] m. — Barra de fusta que es posa horitzontalment en l'escaló de pedra. També es diu *marxe* la corniseta o cordó volat d'un escaló, encara que no siga de fusta.
- Margepeu** m. : V. *marxapeu*.
- Martell** [*mertél*, Pgc, Lld, Trll, Brc, Inc, Lcm, Esp, Plm, Ctd; *martél*, PSt, Bns, Prd] m. — Eina composta d'una peça de ferro posada de través al cap d'un mànec de fusta, que serveix per a picar la pedra. *Martell de tall* : el que a un cap del ferro té tall horitzontal i a l'altre té cabota (Lld, Trll, Brc, Bns, PSt, Inc). *Martell de tai* : el que a un cap del ferro té tall vertical i a l'altre té culassa (Lcm). *Martell de punta* : el que a un cap del ferro té punta i a l'altre té també punta o bé cabota (PSt, Bns, Brc, Prd, Lcm, Esp, Ctd). El martell que a un cap té punta i a l'altre cabota, a Pgc s'anomena *martell de punta i testa*.
- Martellina** [*mertelíne*, Trll] f. — Tallantó.
- Marxapeu** o **margepeu** [*marcepéu*, Lld, Bg, Cnt; *marcapéu*, Ord, Prd; *marjepéu*, Rpt, Trll, Brc, SCQ; *marjepéu*, Fls] m. — 1. Graó que limita la part inferior d'un portal. 2. Marge de l'escaló (Cnt).
- Matacà** [*mataká*, Cllr; pl. *matekàns*, Lld, Sls, Esp] m. — 1. Rajola quadrada o llarguera, de terra de mina, molt cuita i molt forta (Cllr). 2. pl. Pedres redonenques de la grossària de dos o tres punys (Lld, Sls). 3. Reble, pedralla petita que no serveix gaire per a fer cara de paret, sinó per a omplir la paret (Esp).
- Menestrador** [*menestradó*, Bns] m. — Palmà ample i baix que serveix per a deixar-hi plats i altres atuells de ma-neig freqüent.
- Ménsula** [*mènsulè*, Plm, Lcm, Esp] f. — Pern, puntal inclinat que sosté un permòdol.
- Mescia** [*mèskle*, Plm, Lcm, Esp] f. — Pasta de calç i grava que serveix per a unir fort les pedres de la paret.
- Mestre** [*mèstre*, Sls, Plm, Ctd] m. — 1. *Mestre d'obres* o *mestre de cases* : el qui té a les seves ordres alguns paletes i

- dirigeix la construcció d'edificis. 2. *Mestre* : paleta, operari que treballa en la construcció d'edificis (Ctd). «Hem de fer venir es mestres, que tapin aquestes goteres».
- Mirador** [*miredó*, SCQ] m. — Forat o espitllereta per a mirar qui ve per l'escala.
- Mitgera** [*mişere*, Ctd; *mişere*, Alr, Frr] f. — Paret lateral d'un edifici, que fa partió entre dues cases immediates.
- Mitjà** [*mişá*, Esp, Lcm, Plm, Prr] m. — Carreu de construcció, de 80 cm. de llarg per 40 cm. d'ample. La gruixa és variable i dona lloc a diverses denominacions : *Mitjà de tresper-dos*, que té 10 cm. de gruix (Esp); *Mitjà de gruix ordinari*, que té 19 cm. (Esp); *Mitjà de gruix de rei*, que té 25 cm. (Esp); *Mitjà de gruix d'emperador*, que té 30 cm. de gruix (Esp).
- Mitjana** [*mişáne*, Esp] f. — Mitgera.
- Mitjanada** [*mişenáde*, Alr, Frr, Ctd, Lcm] f. — Paret prima, feta de quarts; si volen que sia un poc més reforçada, la fan de terços.
- Mitja-pedra** [*mişepédre*, Esp, Lcm; *mişepédre*, Alr, Frr] f. — Pedra de construcció que té 40 cm. d'ample i 13'5 cm. de gruix (Lcm). Pedra de construcció que té tres pams de llarg, 13 polzades d'ample i 6 polzades de gruix (Alr, Frr). Pedra de construcció que té 7 cm. de gruix (Esp). La dotzena de mitges-pedres són 24 pams (Lcm).
- Molada** f. : V. *motlada*.
- Monglada** f. : V. *motlada*.
- Monjo** [*mónju*, Bg, Rpt, Trll] m. — 1. Biga col·locada verticalment, que puja des del tirant fins al punt superior de l'encavallada (Bg, Rpt, Trll). 2. Peça de fusta que lliga o uneix algunes bigues convergents (Trll).
- Morter** [*mórtér*, Cst] m. — Mescla d'arena de riu i calç, que serveix per a fer parets.
- Mosaic bastard** [*muzáigbestárt*, Pgc] m. — Paret de pedres de diferents dimensions.
- Motlada** [*mollá*, Cllr, Alc; *mólá*, Sc; *mónglá*, Pg] f. — Espai entre biga i biga.
- Motxa** [*móxa*, Alc] f. — Cadascuna de les pedres curtes que, alternades amb les traves, formen la branca de la portalada.
- Muntant** [*muntán*, Lld, Rpt, Brc, SCQ] m. — 1. Rebranca, cada costat del portal o finestra (Lld, Rpt, Brc, SCQ). 2. Cadascuna de les pedres més curtes que formen el brancal del portal (Rpt). 3. Barra vertical que va a un extrem d'un ram d'escala (Rpt).
- Munteia** [*muntíie*, Rpt, Trll] f. — 1. Capcer d'edifici (Rpt). 2. Biga serrera, o sia la biga que sosté la carena de la teulada (Trll). 3. Espinada o carena que formen els dos vessants de la teulada (Trll).

N

- Naia** o **anaia** [*náie*, Alc; *náia*, Snt; *anáie*, Alc; *náe*, Alr, Frr] f. — Arrambador de l'escala (Alc). 2. Porxadeta dins el corral de les cases de vila (Snt). 3. Pla on descansa el

darrer escaló i que forma el passadís que duu a les habitacions, quan està format de volta per aresta (Alr, Frr).

Nivell i ses variants *llivell* i *divell* [*nibél*, Brc, VP; *nivél*, Sc, Pg, Ctd; *divél*, Alc; *livél*, Esp, Lcm, Prr] m. — Instrument compost d'un escaire de fusta que duu un cordó penjat en el vèrtex. Més especialment s'anomena *nivell-escaire* (Brc), *nivell d'escaire* (VP) o *nivell d'esquadra* (Sc, Alc).

Nivelleta o **divelleta** [*nivelète*, Ctd; *divelète*, Alc] f. — Posteta muntada damunt un peu llarg, que en combinació amb altres d'iguals serveix per a determinar alineacions a llarga distància.

O

Obrer de vila [*obrèr de vilè*, Alc] m. — Operari paleta.

P

Paviment [*paimènt*, Alc] m. — Paviment.

Pavimentar [*paimèntár*, Alc]. — Fer el paviment.

Paladar [*palèdá*, Esp, Mnc] m. — 1. Treginada (Mnc). 2. Sobrellit de l'escala (Esp).

Paleta [*pelète*, Lld, Sls, VP; *palète* Prd; *palète*, Alc; *palèta*, Pg, Snt; *pelète*, Esp, Lcm] f. — 1. Eina composta d'una pala triangular amb un mànec que fa colze, que serveix per a tenir-hi el ciment o fang que han d'aplicar a la paret o altra construcció. N'hi ha de dues grandàries; la més grossa és per a

sostenir amb la mà esquerra certa quantitat de mescla; la més petita és per a prendre de la més gran el ciment o mescla i aplicar-lo a la paret. El nom de *paleta* s'aplica pròpiament a la gran, i es reserva el nom de *paletí*, *paletó* o *polidora* per a designar la més petita. En valencià, la gran és anomenada també *paleta catalana*; a Mallorca es distingeix la *paleta endreta* o *polidora* i la *paleta esquerrana* que serveix per a tenir la pasta que han d'aplicar amb la polidora (Lcm). 2. Llana (Pg, Snt). 3. Operari que treballa en la construcció d'edificis (Prd, Lld, Sls).

Paletí [*pelèti*, Brc, VP; *paletí*, Sc, Pg, Snt] m. — Paleta petita que es maneja amb la mà dreta i serveix per a prendre la pasta de dins la paleta gran i per a aplicar-la a la construcció.

Paletó [*pelètó*, Esp, Lcm, Prr] m. — Paletí.

Palmà [*palamá*, Bns, PSt] m. — Represa o prestatge de pedra que surt del mur i serveix per a posar-hi plats, escudellam o altra cosa.

Palmodo m. : V. **permòdol**.

Palustre [*palústre*, Sc, Alc] m. — Paleta esquerrana.

Pany de paret [*pan de parèt*, Alc] m. — Tros continu de paret en la mateixa direcció, en línia recta.

Panyada [*paná*, Sc] f. — Aiguavés de la teulada.

Paredar [*peredá*, Brc, Ctd]. — Tapar una obertura amb mitjans, convertir-la en paret.

Paredat [*peredát*, Alr, Frr] m. — Paret de pedreny de sauló.

Paret [*perét*, Lld, Trll, Sls, Brc, SCQ, Alr; *parét*, Vnr, Cst, Vln, Pg; *perét*, Plm, Esp, Lcm, Prr, Mnc, Ctd, Frr] f. — A) *Paret mestra* : cadascuna de les parets foranes i més gruixades d'una casa, que van de dalt a baix de l'edifici i en sostenen tot el pes (Lld, Vnr, Cst, Pg, Esp, Prr, Alr, Ctd, Frr). B) *Paret mitgera* : la paret que fa separació entre dues cases i pertany la meitat a cadascuna (Lld, Trll, Sls, Prr, Ctd). A SCQ en diuen *paret mitjanera*. C) *Paret forana* : cadascuna de les parets d'un edifici que donen a l'aire lliure.

Paretar [*paretá*, Bns]. — Fer paret seca, eixuta.

Passadís [*pesedís*, Trll, Cnt, Ctd; *pasadís* Vnr] m. — Replà llarg de dalt l'escala, o lloc interior de trànsit d'una habitació a les altres.

Passador [*pasadó*, PSt, PSr, Prd] m. — Saranda.

Passadores [*pesedóres*, Sls] f. pl. — Saranda.

Passamà [*pasamá*, Rpt, Csr, Sls; *pasamá*, Clc] m. — Barra que serveix per a agafar-s'hi en pujar o baixar l'escala. Si té balustres es diu *barana*.

Passa-sorres [*pasésóres*, Rpt] m. — Saranda.

Pastell [*pestél*, Alr, Frr] m. — Pedra que no arriba a cantó.

Pastereta [*pasterete*, Prd, Alc; *pastereta*, Snt] f. — Gaveta.

Peça de carregar [*pesa de carregár*, Cllr] f. — Jàssera.

Peça de volta [*pése de vòlta*, Esp] f. — Cadascun dels mitjans que serveixen per a fer volta. A Mnc en diuen *pendents*.

Pedra [*pedre*, Pgc, Lld, Esp, Plm, Ctd; *pedra*, Vln, Pg; *prède*, Plm, Mnc] f. — *Pedra viva*: la que és molt forta, closa, uniforme, que no fa vetes ni fulls. *Pedra de foc* : és fluixa, i en pegar-li, en lloc de fer llenca fa pols; serveix per a fer fogons i boques de forn, perquè el foc no li fa res. *Pedra vidrienca* : la que és trencadissa com a vidre. *Pedra surenca* : la que es beu els cops i és mala d'esclafar. *Pedra foguera* : és la més forta, i en pegar-li, treu foc. *Pedra de moro* : calcària cristallitzada (Esp). *Pedra de pam* : la que té 8 polzades de gruix, o sia 1 pam, per 13 polzades d'alçada i 3 pams de llarg (Alr, Frr). *Pedra de braçat* : pedra que un home pot portar posant-hi tota sa força (Lld).

Pedreny [*pedrén*, Plm, Esp, Mnc, Ctd] m. — Tota classe de pedra de construcció en general. *Pedreny mort* : classe de pedra que no és viva, sinó que és fluixa i en pegar-li no fa llenca ni pols, sinó granet (Esp).

Pedrer [*pedrè*, Prd] m. — Operari picador de pedra viva.

Pedreaire [*pedreráire*, Brc] m. — Operari trencador de pedra en les pedreres.

Pedris [*pedris*, Vnr; *pedris*, Plm, Ctd] m. — 1. Seient de pedra que surt de la paret. 2. Marxapeu o graó del portal (Mnr). 3. Ampit de finestra (Vnr).

Pelmodo m. : V. **permodol**.

Peltrep [*peltrèp*, Alr, Frr] m. — Tota mena de material amb què s'omplen les voltes.

- Penal** [pənál, Pg] m. — Capcer o paret lateral de la casa.
- Pendaloc** [pəndəlòk, VP] m. — Biga molt gruixuda que puja verticalment des de la jàssera fins a la carena de la teulada.
- Pendent** [pəndèn, Lld, Brc, VP; pəndèn, Bns, PSt; pəndènt, Lcm] m. — 1. Rost o aiguavés de la teulada (Lld, Bns, PSt, Brc, VP). 2. Mitjà de volta (Lcm).
- Perfila** [pərfíle, Rpt] f. — La biga que va atracada a la paret i sosté les altres bigues que hi amorren.
- Perllonga** [pəllónge, Esp] f. — Xabro que posen enmig, a mitjan llargària, de les bigues que han de dur corbades.
- Perllongar** una biga [pəllóngá, Esp]. — Posar-li una perllonga.
- Permòdol** [pərmòdul, Rpt; pərmòdu, Rpt; pərmòdo, Alc; pəlmòdu, Csr, Brc; pəlmòdo, Prd] m. — Biga o peça de fusta o de pedra que va encastada a una paret i que damunt son pla horitzontal sosté un balcó o altre cos sortit.
- Pern** [pərn, Rpt] m. — Puntal, barra que va encastada a la paret pel seu extrem inferior i que, pujant embiaixat, sosté un permòdol o altre cos sortit.
- Perxe** m. : V. **porxo**.
- Peu-plantat** [pəuplantat, Alc] m. — Vela baixoteta que serveix per a fer un andami més baixet.
- Pic** [pík, Bns, Tril, VP, Alc, Pg, Snt] m. — Martell que té el ferro acabat en punta. N'hi ha que tenen punta a cada cap i altres que a un cap tenen punta i a l'altre tenen cabota o tall.
- Picassó** [píkəsó, Iuc] m. — Martell que per un cap té punta i per l'altre té cabota.
- Picola** [píkòle, Sc; píkòlo, Pg; píkòla, Snt] f. — 1. Tallantó (Sc, Snt). A Pg en diuen *picola de tallar*. 2. Martell que per un cap té punta i per l'altre té tall (Pg).
- Picoleta** [píkòleta, Bns; píkòlete, Sc, Alc] f. — 1. Tallantó (Bns, Sc). 2. *Picoleta de dos talls*: martell que a un cap té tall horitzontal i a l'altre té tall vertical (Alc). *Picoleta de punta*: martell que a un cap té punta i a l'altre té tall horitzontal (Alc). *Picoleta de dos puntes*: martell que té punta a cada banda (Alc); és de ferro llarguer, i amb això es diferencia del pic, que té el ferro robust.
- Picot** [píkòt, Prd] m. — Martell que per un cap té punta i per l'altre cap té cabota molt curta.
- Picotxa** [píkòxe, Prd] f. — 1. Picot. 2. Tallantó.
- Pinzell** [pinzèl, Prd, Sc, Snt; pinjèl, Pg] m. — Granereta d'emblanquinar.
- Piqueta** [píkètà, PSt] f. — Tallantó.
- Pissó** [písó, Brc] m. — Piló feixuc per a pegar en terra i atapeir-la.
- Pissonar** [pisuná, Brc]. — Pitjar la terra amb el pissó.
- Pitja** [pije, Alc] f. — Puntal.
- Pitjar** [pijá, Alc]. — Posar pitges (= puntals) a una frontera de casa.
- Pitjó** [pijó, Alc] m. — Pissó.
- Pla de terra** [pla de tɛrã, Ord] m. — La planta baixa.
- Plom** [plóm, VP, Sc, Pg, Snt, Esp] m. — 1. Instrument compost d'un regle amb una cordellina que duu un plom

- al cap, i serveix per a comprovar la verticalitat d'una paret. 2. Nivell d'escaire (Snt).
- Polaïna** [póláïne, Sc; poláina, Cllr] f. — Biga més prima que el revoltó, que serveix per a sostenir teulades.
- Polidora** [pulidóre, Lcm, Prr] f. — Paletí.
- Porgador** [porgedó, Brc; porgedó, Lcm; porgedós, pl. Inc] m. — Saranda.
- Porgadora** [porgadora, Bns] f. — Saranda.
- Portacoll** [portekòl, Rpt] m. — Biga que va prop de la paret, damunt les golfes, i que les altres bigues li van damunt per sostenir la volada.
- Portal** [portál, Ord, Alc, Pg, Mnc, Plm, Lcm, Esp, Prr; purlál, Lld, Brc, Ctd] m. — 1. Obertura on va la porta (Ord, Lld, Brc, Mnc, Plm, Esp, Lcm, Prr). 2. Peça que limita la part inferior de la dita obertura (Alc, Pg, Ctd).
- Portalada** [purláde, Lld, Csr, Trll, Ctd; portaláda, Ord, Snt, Clc; portaláde, Prd; portalá, Xtv, Alc, Snt; purláde, Alr, Frr] f. — 1. Portal gran, com l'obertura d'entrada d'una cotxeria. 2. Portal, obertura d'entrada d'una casa (SCQ, Ctd, Alr, Frr).
- Porxada** [poreáde, Trll, Ctd; poreá, Snt; poreáde, Mnc, Esp] f. — 1. Porxo gran (Trll). 2. Espai cobert de teulada, amb un o més costats sense paret (Mnc, Esp, Ctd). 3. *Porxaes de casa*: els aiguavessos (Snt). *La primer porxà*: el que a Mallorca es diu «sa casa de davant». *La segon porxà*: el que a Mallorca es diu «sa casa de darrera». *La tercer porxà*: l'aiguavés que fa tres (Snt).
- Porxo** i ses variants *porxe*, *porxi* i *perxe* [póreu, Rpt, Bg, Csr, Trll, SCQ, Ctd, Frr; póreç, Mnc; póreç, Xtv; pórei, Alc; péréç, Cpç, Lcn] m. — 1. Tros de carrer cobert de volta amb columnes (Cpç). 2. Buc de casa cobert de teulada i que té un costat obert, sense paret (SCQ, Mnc). 3. Balcó de fusta (Rpt). 4. Eixida coberta (Trll). 5. Pis sota la teulada (Bg, Csr, Lcn, Xtv, Alc, Ctd, Frr).
- Pot** [pót, VP, Pg, Snt, Esp; pót, Sc] m. — Vas cilíndric de fusta que els paletes entren per a tenir aigua.
- Punt d'un arc** [púnt, Alr, Frr] m. — El centre de la corba o de cadascuna de les corbes que formen un arc.
- Punt d'una porta** [púnt, Esp] m. — El piu damunt el qual balla la porta.
- Punta de paret** [punta de parit, Prd] f. — Cantonada.
- Puntal** [puntál, Lcm] m. — Cadascuna de les barres verticals que formen part d'una bastimenta.
- Puntona** [punióne, Trll; puniöne, Prd] f. — Martell que a un cap té tall i a l'altre té punta.
- Punxó** [puxó, VP, Esp; punió, Sc, Pg, Snt] m. — Barreta de ferro acabada en punta, que serveix per a foradar la pedra.

Q

Quadrat [kwedrát, Trll; kwadrát, Alc] m. — 1. Cadascuna de les bigues o llenyams que sos-

tenen el sostre i determinen els revoltons (Trll). 2. Rajola de terra cuita per a païments (Alc).

Quart [*kwoárt*, Alr, Frr, Ctd, Lcm] m. — Pedra de construcció que té 60 cm. de llargària, 40 cm. d'amplària i 5 o 7 cm. de gruix. A Lcm els quarts que tenen 5 cm. es diuen quarts de canyissada, perquè serveixen per a fer canyissades; i els que tenen 7 cm. es diuen quarts de sòtil, perquè serveixen per a sotilar. La dotzena de quarts són 24 pams (Lcm).

Queixal [*kexál*, Pgc, Lld, Alr, Frr] m. — 1. Cadascuna de les pedres alternades que surten lateralment més que les immediates (Lld, Alr, Frr). 2. Cadascuna de les pedres que componen el brancal del portal (Pgc).

Quinal [*kinál*, Alc] m. — Joc de dos ternals, cadascun dels quals té tres corrioles que ballen dins una carabassa (armadura de fusta amb tres encaixos per a les corrioles) i damunt el mateix eix. Hi va una corda que dona tres voltes.

Quint [*hint*, Alr, Ctd, Frr] m. — Pedra de construcció que té tres pams de llarg, 16 polzades d'ample i una polzada i mitja de gruix; serveix per a tapar les teulades.

R

Rafa [*ráfè*, Plm] f. — Contrafort d'una paret.

Ràfec i ses variants *rafe*, *rafal*, *ràfic*, *ràfil*, *ràfel* [*ráfek*, Lld,

Vic; *ráfek*, Bg; *ráfè*, SCQ; *rafál*, Vnr; *ráfik*, Prd; *ràfil*, Bns, Lcn; *ràfel*, Bns] m. — Volada de la teulada.

Rajol [*rajól*, Alc] m. — Nom genèric de tota mena de peces cairejades de terra cuita que serveixen per a cobrir trespols. N'hi ha de moltes castes: quadrats, llarguets, atabons, manises, rajoles foradades, etc.

Rajola [*rejòle*, Lld, Trll, Csr, Sls, Brc; *rajóla*, Clc, Alc; *rejòle*, Plm, Mnc, Ctd] f. — Peça cairejada de terra cuita que serveix per a cobrir trespols. Se diu especialment de la que és relativament prima (fins a 2 cm. de gruix), per oposició amb el maó, que és molt més gruixut.

Ram d'escala [*ram deškále*, Brc; *ram deškále*, Alc] m. — El tros d'escala no interromput per cap replà.

Rampaina [*rempáine*, Inc] f. — Pala per a replegar terra o sorra.

Rassament [*resemén*, Brc] m. — La primera peça d'un arc, situada a cada extrem d'aquest.

Rebatre una paret [*rebátre*, Lld]. — Tirar morter en els junts i buits que fan les pedres de la paret.

Reble [*rebble*, Lld; *rebble*, Brc; *rebble*, Esp] m. — Pedres petites o bocins de maó, que no serveixen gaire per a fer cara de paret, sinó per a omplir els buits que deixen els rocs i els matacans.

Reblum [*reblúm*, Lld, Sls] m. — Gran quantitat de reble.

Rebossar [*rebosá*, Prd; *rebusá*, Brc]. — 1. Donar paleta només a les juntes de les pedres, deixant que es vegi tota la

- resta de la pedra. 2. Referir la paret (Brc).
- Rebossat** [ʀɛbʊsát, Trll] m. — Camisa de morter de què estan llujdes les parets.
- Rebost** [ʀɛbʊst, Bg, Esp; ʀɛbʊst, Srt, Vnr, Lcn, Vln, Xtv, Snt; ʀɛbʊsk, VP] m. — Departament on es guarden els queviures.
- Rebranca** [ʀɛbránkɛ, Esp, Lcm] f. — Conjunt de pedres sobrepasades que limiten cada costat d'un portal o finestra. *Rebranca plana*: la que té els mitjans posats de pla. *Rebranca de cantell*: la que té els mitjans de cautell. *Rebranca dreta*: la que té els mitjans drets (ni de pla ni de cantell).
- Rec de teules** [ʀɛg de tɛules, Brc] m. — Tira de teules posades a la teulada.
- Recambró** [ʀɛkɛmbró, Cnt, VP] m. — Habitació petita i fosca, adherida a una altra de més gran.
- Redona** [ʀɛdɔnɛ, Prr; ʀɛdɔnɛ, Alr, Frr] f. — 1. Pedra que té 3 pams de llarg, 13 polzades d'altària i 16 polzades de gruix (Alr, Frr). 2. *Redona de sòtil*: cadascuna de les pedres que van part damunt de les bigues d'un sòtil; tenen 5 cm. de gruix, 2 pams i mig d'amplària i 3 o 4 pams de llargària.
- Referir** [ʀɛfɛri, Esp, Mnc, Plm]. — Allisar la cara exterior d'una paret posant-hi material (grava i ciment).
- Regler** [ʀɛglɛ, Csr] m. — Llinda, peça horitzontal que limita la part superior d'un portal.
- Regueró** [ʀɛgɛró, Cpç] m. — Riu de teulada.
- Remenador** [ʀɛmɛnədó, Pgc, VP; ʀɛmɛnadó, Prd] m. — Pala de ferro posada a l'extrem d'un mànec llarg que forma angle agut amb aquella; serveix per a fer el morter.
- Remolinador** [ʀɛmulinədó, Lld; ʀɛmolinaó, Sc] m. — Llana.
- Remolinar** [ʀɛmuliná, Lld]. — Fregar la paret allisada amb el remolinador.
- Replà** [ʀɛplá, Trll, Cnt, Brc, Esp, Ctd; ʀɛplá, Est, Srt, Clc, Vnr] m. — Pla relativament ample en què s'estén l'escaló superior d'un ram d'escala.
- Replanell** [ʀɛplanél, Sc, Alc] m. — Replà.
- Requartet** [ʀɛkwɛrtɛt, SCQ] m. — Lligador.
- Rescota** [ʀɛskótɛ, Lcm] f. — La pedra de cada extrem de llinda.
- Retorn** [ʀɛtɔrn, Pg] m. — Motllura o cornisa que volta en el cap o angle.
- Retxillera** [ʀɛtɛilɛrɛ, Mnc, Esp] f. — Finestreta molt estreta i llarguera.
- Revolt** [ʀɛból, Rpt] m. — El sòl del balcó, si és fet de maons i té punt de volta.
- Revoltó** [ʀɛbultó, Lld, Bg, Trll, Sls, Brc, SC; ʀɛbóltó, Srt, Sntrd; ʀɛvóltó, Vnr, Lcn, Cllr, Xtv, Pg, Snt] m. — 1. Espai de sostre cobert de volta i situat entre dues bigues contigües (Lld, Bg, Trll, Sls, Brc, SC, Srt, Sntrd, Vnr). 2. Conjunt dels llenyams i els buits d'un sostre (Lcn). 3. Biga de sòtil (Cllr, Xtv, Pg, Snt).
- Revoltonada** [ʀɛbóltɔnádɔ, Sntrd; ʀɛbultɔnádɛ, SC; ʀɛvóltɔnádɛ,

- Cllr; *revoltoná*, Xtv, Snt] f. —
 1. Bigada (Sntnd, SC). 2. Biga-
 gam d'un sòtil (Cllr, Xtv, Snt).
Revoltonat [*revoltonát*, Vln] m. —
 Bigada.
- Riu** [*ríu*, Clc, Lcn, Vln, Sc, Alc,
 Snt] m. — Cadascuna de les
 sèries de teules col·locades amb
 la cara còncaua cap amunt.
- Rodabalcó** [*rodabalkó*, Vnr] m. —
 La fusta que posaven a la
 part de baix de la barana del
 balcó.
- Rost** [*róst*, Esp, Mnc] m. — In-
 clinació de la teulada.
- Runa** [*rúna*, Alc] f. — Pedretes
 molt menudes que treuen els
 obrers, de la destrossa de la
 casa vella, garbellant la dita
 destrossa; serveix per a igua-
 lar el pis que volen fer.
- S
- Sabata d'andàmit** [*sabáta dandá-
 mit*, Alc] f. — Tros de tauló
 que posen davall una vela o
 pilar de la bastimenta perquè
 faci més força, perquè tengui
 més peu la vela o pilar.
- Sabatera** [*sabatêrâ*, PSt; *sabatêre*,
 Srt] f. — Biga que va col·lo-
 cada horitzontalment damunt
 la paret i que sosté les altres
 bigues del sostre.
- Sabre** [*sábre*, Brc] m. — Xerrac.
- Sala** [*sála*, Ord; *sále*, Mnc] f. —
 1. Menjador (Ord). 2. Depar-
 tament on tenen el gra, dalt
 el sòtil (Mnc).
- Salador** [*şeládô*, VP] m. — De-
 partament on es guarda el
 porquim.
- Salmell** [*şelmél*, Brc] m. — Ca-
 dascuna de les dues pedres
 extremes d'un arc.
- Salmer** [*salmé*, Prd] m. — Sal-
 mell.
- Salt de garsà** [*sál de gársê*, Lld] m.
 — Teulat de salt de garsa:
 aquella teulada en què els cai-
 rats van de través i es posen
 les teules de cairat a cairat.
- Saranda** o **Xaranda** [*şerándê*, Sls,
 Brc; *çerándê*, Pgc, Trll] f. —
 Instrument compost d'un bas-
 timent rectangular de fusta,
 amb una tela de filferro en-
 mig; el pengen a una paret i
 el fan anar i venir, porgant-hi
 grava, calç i altres matèries,
 després de triar-ho amb el
 triador.
- Sardinell** [*şerdinél*, Rpt, Brc] m.
 — Filada o rest de maons posats
 de cantell.
- Senalla** [*şenále*, Brc; *şenále*, Esp;
şenáe, Ctd] f. — Recipient de
 palma que serveix per a tragi-
 nar terra i pedreny.
- Sentar** [*şentá*, Lcm] — Fer la
 primera filada d'una paret.
- Serradera** [*şerêdere*, Rpt] f. —
 Serrera.
- Serrera** [*şerêre*, Lld, Rpt, Trll,
 Sls] f. — 1. Carena de la teu-
 lada (Lld, Rpt, Sls). 2. Biga
 que va col·locada horitzontal-
 ment davall la carena de la
 teulada, i a la qual amorren
 les vertents (Trll, Sls).
- Serrutx** [*şerúe*, Snt] m. — Xerrac.
- Sió** [*sió*, Alc] m. — Tascó que
 serveix de reforç per a soste-
 nir el travesser subjecte a la
 vela de l'andami.
- Sitara** [*sitára*, Castalla; *sitála*,
 Patró] f. — Embà.
- Siti** [*síti*, Alc] m. — Solar, trast
 on s'ha de construir un edi-
 fici.
- Sobrececl** [*sôbrêşél*, Ord] m. — Cel-
 ras.

- Sobrellinda** [*sobrellinde*, Pgc] f. — La peça horitzontal que limita la part superior del portal.
- Sobrellit** [*sobrellít*, Esp] m. — La coberta del buit de l'escala. És el llit de l'escala (la volta) que se'n puja i serveix per a anar al terrat, o hi fan una mitjanada i serveix de rebost.
- Sòcol** [*sòkul*, Lld] m. — La primera filada de la paret encarreuada.
- Sola de la porta** [*sòle*, Sc; *sòlo*, Pg] f. — Peça de fusta que limita la part superior del portal.
- Solà** [*solá*, Srt, Clc; *sulá*, SCQ] m. — Terrat tapat de teulada, amb galeria a per estendre la roba.
- Solament** [*solamén*, Prd] m. — Fonaments.
- Soler** [*solé*, Ord, Bns] m. — El sòl de fusta d'una habitació.
- Solera** [*sulère*, Rpt, Sls, Brc; *solera*, Bns, Xtv, Alc] f. — 1. Marxapeu (Bns). 2. Llinda de diverses peces (Rpt). 3. Llinda (Alc). 4. Llindar de la finestra (Xtv). 5. La primera filada que ve damunt la terra (Bns). 6. Espai entre biga i biga, que, en lloc d'ésser corbat, és pla (Sls). 7. Espècie d'enrajolat de maons posats damunt les bigues (Brc).
- Sorda** o **Xorda** [*sòrde*, Sls; *sorda*, Clc; *còrde*, Sls] f. — Brasera.
- Sosplombar** [*susplumbá*, Lld]. — Replomar una paret.
- Sostre** [*sòstre*, Lld, Bg, Rpt, Trll, VP, SCQ; *sòstre*, Csr; *sòstre*, Srt, Sls, Cpç, Cst, Vln; *sòstru*, Brc] m. — 1. Pis; sòl d'una habitació que no és planta baixa. 2. *Sostre mort*: pis situat davall teulada, que té el paladar inclinat i molt baix d'una banda (Lld, Trll, Brc, SCQ).
- Soterrani** [*suteřáni*, Brc; *soteřáni*, Cst; *seturáni*, Ctd] m. — Habitacions situades davall terra.
- Sòtil** [*sòtil*, Mnc] m. — Sostre. *Sòtil fals*: sostre mort.
- Sotilada** [*sotiláde*, Mnc] f. — Conjunt de coses (bigues, pedres, etcètera) que constitueixen el sòtil.
- Sotilar** [*sotilá*, Mnc, Lcm]. — Fer el sòtil.
- Sotilat, -ada**. — *Casa sotilada*: casa que té sòtil (Mnc).
- Soto** [*sòto*, Lcn] m. — Trespol.
- Sumeneia** f. : V. **xemeneia**.

T

- Tagell** [*taşél*, Cllr] m. — Rajola de sòtil, llarguera, de terra de mina. Les fabriqueren a Oliva.
- Talussar** [*teşusá*, Lld]. — Fer peu de murada. «Aquesta paret talussa».
- Tallant** [*talán*, PSt, Prd, Alc; *te-lán*, Brc; *teyánt*, Lcm; *teánt*, Ctd] m. — 1. Eina semblant a un martell gros, que té tall vertical ample a cada cap (PSt, Prd, Brc, Lcm, Ctd). 2. Eina que per un cap té punta i per l'altre té tall vertical (Alc).
- Tallantó** [*teşentó*, Brc, VP; *talantó*, Prd] m. — Espècie de martell petit que té tall horitzontal a cada cap, o bé que té a un cap tall vertical i a l'altre una cabota estreta i llarguera.
- Tap** [*táp*, Pg] m. — Pedra morta molt fluixa, que fa fulls que cauen sota l'acció de l'aire.
- Tapa** [*tápe*, Alc] f. — Sèrie de teules col·locades amb la cara còncava cap avall.
- Tartua** [*tartúa*, Clc] f. — Una canal de teules per a replegar

- l'aigua de les teulades. Cf. **tor-tuga**.
- Tasconera** [təskunəɾə, Sls; taskonəɾə, Prd] f. — Regata que obren a la pedra per enclotjar-hi el tascó i obrir-la a cops de martell.
- Taulaplom** [tauleplòm, Lcm, Prt] m. — Llistó amb un cordó que al cap de baix té un trosset de plom, i serveix per a apreciar línies verticals.
- Taulat** [taulat, Est] m. — El trespol de posts.
- Taulell** [taulel, Cllr, Snt] m. — Rajola roja, quadrada, de terra de mina, que és molt forta.
- Tauló** [teulò, VP, Alr, Frr, Ctd; tauló, Alc] m. — Peça de fusta llarga, de 9 cm. d'amplària per 3 de gruix, que es posa horitzontal damunt els travessers de l'andami per a transitar-hi els obrers.
- Teiera** [teiere, Csr] f. — Pedra que surt de la paret devora el foc, per a posar-hi els mistos i les teies.
- Teixir** [teixir, Vln]. — Posar la palla d'arròs o de blat sobre les llisseres de la barraca.
- Tempanell** [tempenel, Lld] m. — Embà.
- Terç** [tərs, Lcm, Mnc, Alr, Ctd, Frr] m. — Pedra de construcció equivalent a la tercera part d'un cantó. A Alr i Frr els terços tenen 10 cm. de gruix per 32 d'amplària i 60 de llargària. A Lcm les mides del terç són 40 cm. d'amplària i 9 cm. de gruix; la dotzena de terços són 36 pams.
- Ternal** [tərnal, Sls, Brc, VP; ternal, Bns, PSt, PSr, Prd] m. — Joc de corrioles.
- Terrabastal**: V. **Besterral**.
- Terrat** [terát, Srt, Cpç, Clc, Vln; tərát, Pim, Ctd] m. — Sòl enrajolat o entrespolat que cobreix la part superior d'un edifici, sense teules.
- Terrelló** [tərreló, Trll] m. — Espècie de cove petit, de vímens, que empren els paletes per a tragar terra.
- Terrer** [təɾé, Brc] m. — Ull-deserp descompost, però fort per a fonamentar-hi.
- Testa** [təstá, Pg] f. — Penal.
- Teula** [teule, Lld, Bg, Csr, Brc, Rpt; teula, Cpç, Cst, Pg; teule, Pim, Mnc, Ctd] f. — *Teules cobertes* (Lld, Rpt), o *teules cobertores* (Esp) : les que estan col·locades amb la cara convexa cap amunt. *Teules canals* (Lld, Rpt, Esp) o *teules d'encanalar* (Pg) : les que estan col·locades amb la cara convexa cap avall.
- Teulada** [teuláde, Lld, Csr, Trll, Cnt, Brc, VP, Pim, Mnc, Ctd; tauláda, Cpç; teuláde, Srt, SST, Vnr; teuláda, Clc; teulá, Vln, Xtv, Snt; taulá, Cst] f. — Coberta de teules. *Teulada de dos vents* : la que té dos rosts (Lld, Trll). *Teulada de quatre vents* : la que té quatre rosts (Lld, Trll).
- Teulat** [teulat, Srt, SST, Lcn] m. — Teulada.
- Tinell** [tinel, Vnr] m. — Palmà.
- Tiranda** [tirándə, Sls, Trll] f. —
1. La biga horitzontal que sosté tota l'encavallada (Trll).
2. Cadascuna de les bigues que sostenen l'engraonada de l'escala de fusta (Sls).
- Tirant** [tirán, Bg, Rpt, Alc] m. — 1. Biga grossa col·locada horitzontalment per a sostenir les altres (Bg, Rpt). 2. Ca-

- dascuna de les dues pedres extremes d'un arc (Alc).
- Tisora** [*tizóre*, Csr] f. — Conjunt de dos cavalls (bigues gruixudes) que s'amorren un amb l'altre i que aguanten les llates (bigues primes).
- Titxell** [*tiçèl*, SST] m. — Els titxells són barres més petites que les llates, per a sostenir les teules.
- Toc** de la paret [*tòk*, Brc] m. — La pedra de cada cap de la filada de la paret, on claven els regles del cordill.
- Tornapuntes** [*tornepúntes*, Lld] m. — Pern, puntal inclinat.
- Torratxa** [*turáçe*, Cnt] f. — Terrat elevat.
- Torreta** [*turète*, Rpt] f. — Clara-boa amb vidrieres per cada banda.
- Torterar** [*turtérá*, Brc] m. — Capa de concrecions calcàries pètries, entre terres, que s'utilitzen per a fer els fonaments dels edificis.
- Tortuga** [*turtúçe*, Lld] f. — Teula especial més petita i reforçada, que fa la canal que recull l'aigua de la teulada perquè no caigui al carrer. Cf. **tartua**.
- Tortugada** [*turtugáde*, Lld, Brc; *tortugáde*, Vnr] f. — Conjunt de tortugues; sèrie de teules que formen canal per a recollir l'aigua del teulat.
- Totxo** [*tòçu*, Lld, Trll, Sls; *tòçu*, Brc, VP] m. — Maó més gruixut que l'ordinari, car té 6 o 7 cm. de gruix.
- Tou** [*tóu*, Alc, Pg] m. — 1. Cap de biga que ix de la paret (Pg). 2. L'ull de l'escala, el buit que resulta al mig de l'escala catalana (Alc).
- Tova** [*tòbe*, Lld, Brc; *atòba*, Vln] f. — 1. Rajola grossa, quadrada, que té de 30 a 45 cm. de costat (Lld, Brc). 2. Rajola de fang i pallús (Vln).
- Tramada** [*tramáda*, Cpç] f. — Bigada.
- Trapa** [*trápa*, Est; *trápe*, Pgc, SCQ] f. — Forat que hi ha en el teulat o sostre superior d'un edifici, per a pujar a la teulada, tirar palla dins el sostre, etc.
- Trast** [*trást*, Plm, Esp, Ctd] m. — 1. Solar, superfície de terreny on està bastit o s'ha de bastir un edifici (Plm, Ctd). 2. La part de solar sobrant després de feta la casa (Esp). Dins el trast hi ha : les piques de rentar, la soll o corral del porc, el lloc comú, el femer, el pastador i el forn.
- Trava** [*trábe*, Rpt; *tráve*, Alc; *tráva*, Pg] f. — 1. Biga curta que puja inclinada des del tirant fins a l'encavallada i serveix de reforç (Rpt). 2. Queixal, cadascuna de les pedres que surten una part altra d'una cantonada per a poder-hi construir una altra paret a continuació (Alc). 3. Cadascuna de les pedres llargueres que, alternant amb altres de més curtes, formen la rebranca d'un portal (Alc). 4. Cadascuna de les pedres, llargueres i no llargueres, que limiten lateralment una portalada (Pg).
- Travat** [*travát*, Pg] m. — Conjunt de les traves o pedres que limiten lateralment una portalada.
- Través** [*trèbès*, VP] m. — Peça de fusta de 15 pams de llarg per 18 cm. d'ample i 7 cm. de gruix, per a fer bastides.

Traverser [*trabesé*, Ord; *travesér*, Alc] m. — 1. Llinda, peça horitzontal que limita la part superior de la portalada (Ord). 2. Cadascuna de les estaques que van de la paret a les veles de l'andami per a subjectar les veles.

Trebol [*trebòl*, Srt, Sntrd, Prd] m. — Trespol, sòl d'una habitació.

Treginada [*trejináde*, Mnc, Ctd, Alr, Frr] f. — Conjunt de pedres i bigues que limiten la part superior d'una habitació. A Alr i Frr en diuen *treginada* si és de volta; si és de llenyams en diuen *esperiment*.

Tremutjal [*tremutjal*, Esp] m. — La jàssera que hi ha entre vertent i vertent, en les teulades de quatre vents.

Treñcatou [*treñkatou*, Vln, Pg] m. — Puntal inclinat que sosté un permòdol.

Trepador [*trepadó*, Prd] m. — Verduc, o sia serra que té la fulla enmig i a cada banda una barra, i que l'empren dos homes per a serrar la pedra.

Trespol [*trespól*, Fls, Cpç, Vnr, Vln, Sc, Xiv, Alc; *trespól*, Ctd; *trispól*, SC, Plm] m. — 1. Sostre. 2. Sòl que no és enrajolat, sinó de ciment i pedretes menudes (Vnr, Ctd, Plm).

Triador [*triadó*, Lcm] m. — Instrument que consisteix en un grellat de fusta, damunt el qual tiren la grava, quedant-hi la macada damunt i passant la part més fina pel grellat després ho porguen amb el porgador.

Tribol [*triból*, Bns, PSt] m. — Paladar d'una habitació.

Trinxant [*trinxant*, Pg] m. —

Martell que té un tall vertical i l'altre horitzontal.

Trispol m. : V. **trespol**.

Trispolejar [*trispolejá*, Mnc]. — Trepitjar molt una terra.

Truc [*trúk*, Esp] m. — Pedra petita de construcció.

U

Uixol [*ucól*, Esp, Lcm] m. — Martell petit amb tall a cada banda.

Ull de l'escala [*úl*, Est, Vnr; *úi*, Alr, Frr] m. — La part buida que queda entre les girades que fa una escala.

Ull-de-bou [*uldebóu*, Trll] m. — Obertura de les golfes que té forma circular.

Ull-de-serp [*ul de sérp*, Brc] m. — La pedra coneguda amb el nom castellà de *granito*.

V

Vela [*vèle*, Alc] f. — Biga de xop o de pi, redona, que serveix per a fer la bastimenta. Les veles són els pilars de la bastida.

Vent [*bén*, Vln] m. — Els vents són unes perllongues que aguanten les costelles de l'envelat de la barraca.

Ventrera [*bentrère*, Srt; *bentrerà*, PSt; *bentrère*, Sls] f. — Biga que va entre la serra i la clavera.

Vergada [*bergáde*, Srt; *bergáda*, Sntrd] f. — Biga que sosté les teules.

Vertent [*bertén*, VP; *bertén*, Clc] m. — 1. Rost de la teulada (Clc). 2. Biga inclinada que sosté la teulada (VP).

Vessant [besán, Trll, SCQ; besán, Srt, PSt, Prd] m. — Rost de la teulada.

Vint-i-quatrè [bintikwetrè, Brc] m. — Biga del Pirineu, de les més gruixudes que venien.

Volada [voláde, Plm, Esp; voláde, Ctd; volá, Cst, Sc, Alc, Pg] f. — La part de teulada que surt més enllà del pla vertical de la paret.

Volta [bòlta, Lld, Csr, Brc; vòlta, Lcn; vòlta, Plm, Ctd; vòlta, Alr, Frr] f. — Coberta corbada que uneix dos pilars o columnes, dues parets, etc. *Volta de tartana* : la que té forma semicircular (Brc). *Volta bufada* : és una volta de cúpula esfèrica, posada damunt un buc quadrat i tallada així com ve de cada costat (Brc). *Volta punta d'ametlla* : arc o volta apuntada, ogival (Alr, Frr).

Voltó [vòltó, Alc] m. — Biga del sòtil.

Voltonada [voltoná, Alc] f. — Bigam del sòtil.

X

Xabró [eçbró, Mnc] m. — Biga molt prima.

Xabronada [eçbronáde, Esp, Mnc] f. — Conjunt dels xabrons d'un bigam.

Xabronar un sòtil [eçbroná, Mnc] — Posar xabrons als taulons o bigues.

Xapo [cápu, Lld, Pgc, Trll, Sls, Brc; cápo, PSr, Prd] m. — 1. Rampaina (Brc, Prd, Pgc). 2. Remenador (Lld, Trll, Sls, PSr).

Xapolina [éapolino, PSr] f. — Rampaina.

Xaranda f. : V. **saranda**.

Xemeneia i ses variants [cimeñe, VP, Ctd; eumenēā, PSt; eumenēyo, Est; eumenēye, Trll; eumenēyā, Ord; eumenēe, Srt; euminie, SST; eumenēra, Mrl; eumenēre, Sc; eimenēra, Lcn, Pg; eimenēre, Alc; sumenēye, Csr] f. — Conducte fet d'obra per a donar sortida al fum de la cuina o de la calefacció.

Xerrac o **xorrac** [eçrāk, Lld, Pgc, Trll, Rpt, VP; eūrāk, Bns, PSt; eōrāk, Inc; eūrāk, Ctd] m. — Eina consistent en una fulla d'acer amb dents, que a un cap té un mànec, i serveix per a serrar la pedra.

Xevira [eçbíre, Trll] f. — Baiard.

Xorda f. : V. **sordá**.

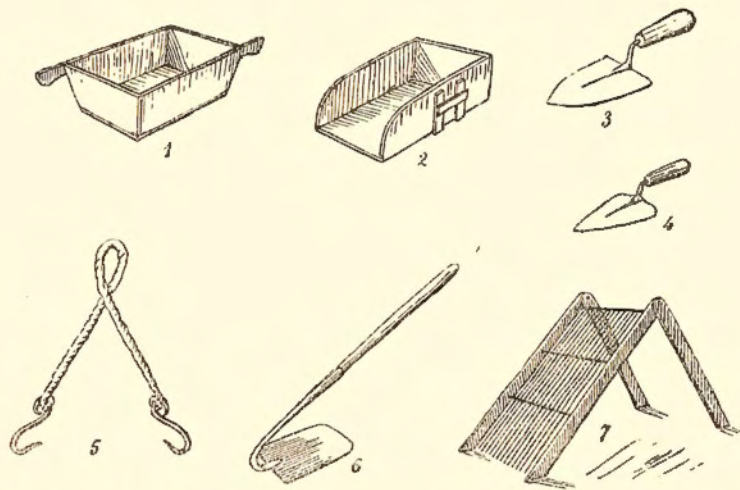

Fig. 1. — 1, gaveta; 2, gavetó; 3, palustre, paleta catalana o esquerrana; 4, paletí; 5, ganxos; 6, lleona o xapo; 7, saranda o porgador.

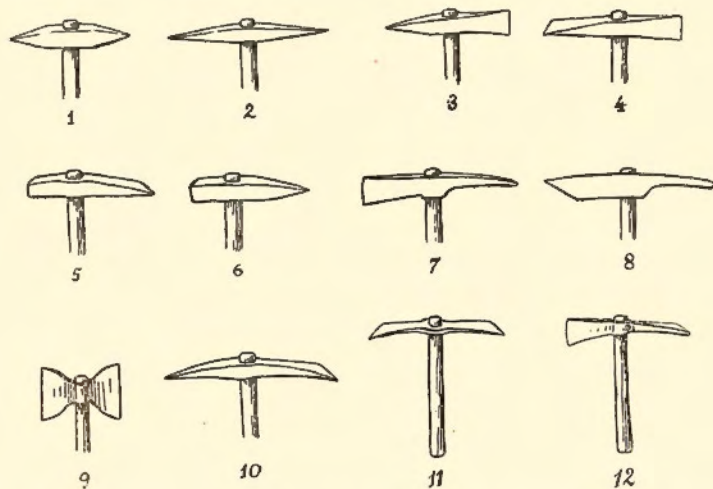

Fig. 2. — 1, pic; 2, escoda, picoleta de dos puntes; 3, puntona, tallant; 4, bec; 5, martell de tall; 6, capmartell, picassó, picot, o martell de punta i testa; 7, xada amb punta; 8, xada amb tall; 9, tallant; 10, puntona; 11, destaló, magall, magalla, magallina, martellina, piccia, picoleta o tallantó; 12, uixol, picotxa o piqueta.

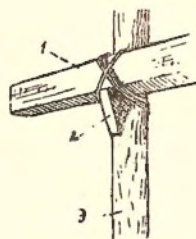

Fig. 3

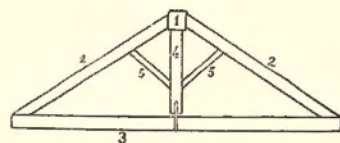

Fig. 4

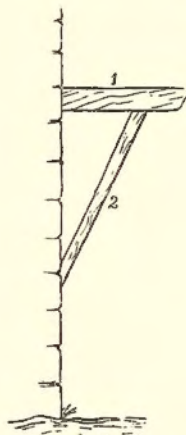

Fig. 5

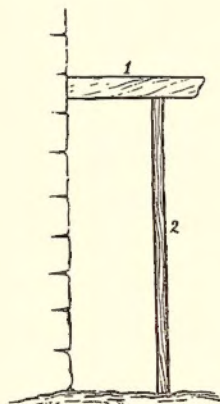

Fig. 6

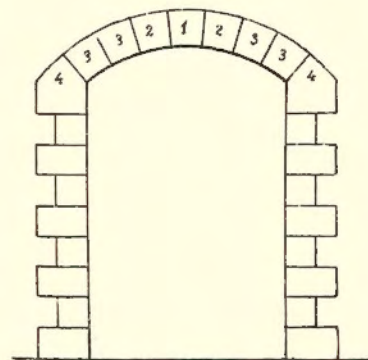

Fig. 7

Fig. 3 (Detall de la bastida). 1, travesser; 2, sió; 3, vela. = Fig. 4 (Encavallada). 1, biga serrera; 2, cavall o vertent; 3, jàssera o tirant; 4, monjo o pendaloc; 5, tornapuntes. = Fig. 5. 1, permòdol; 2, pern. = Fig. 6. 1, permòdol; 2, candela. = Fig. 7. 1, clau; 2, contraclau; 3, clausó; 4, salmell o rescota.